

új Kéve

A SVÉDORSZÁGI MAGYAR PROTESTÁNS GYÜLEKEZETEK LAPJA

István, szent politikus

Egyetlen időpontja, egyetlen mozzanata sincs a magyar történetnek, amikor annyi minden függött volna egyetlen személy akaratától, mint ezer éve, Géza halála után, István fejedelemmé választásakor, majd királlyá koronázásakor. Nem is csak *annyi minden*, hanem *minden* attól függött. Ha István akkor nem azt akarja, amit akart, s nem azt teszi, amit tett, nem volna magyar a világon.

Géza már tudta, mit kellene akarni, de nem akarta. Felmérte, hogy nem akarhatja, nem ő a hivatott akarni és főképpen tenni, túl sok minden köti a múlt-hoz. Gögös is volt: amikor keresztény udvari papja megróttá, hogy - mintegy mellesleg - pogány módra is áldoz, azt felelte: "Elég gazdag vagyok ahhoz, hogy két istent imádhassak". De tudta, hogy Isten csak egy van. Nem feltétlenül udvari táltosának istene, nem feltétlenül udvari papjának istene: egyetlen örök Isten, akihez csak a lelkünkkel érhetünk el, értelmünkkel nem; akinek végtelen nagyságát szükségképp csak töredékesen foghatjuk fel véges elménkkal és fejezhetjük ki emberi szavainkkal. Isten szempontjából mindegy, mit és mennyit értünk meg nagyságából, úgyszólván egy végtelenség marad rejtve előttünk; ezért udvari táltosának istene nem kisebb és nem rosszabb papjának istenénél, gondolta Géza; hogyan is választhatna tehát közöttük?

Mindazonáltal tudta, hogy választani kell, mert a világ éretlen az effajta bölcselkedésre (ma is éretlen, hát még akkor), s udvari papja istenének sokkal számosabb, erősebb és ádagabb híve eltiporja a táltosa istenét imádókat. A népet, amelyet rá bízott amaz egyetlen Isten. Valakinek választania kell, valakinek akarnia kell és tennie: ott volt Vajk, a fia, keresztény nevén István, őt erre szemelte ki, meg is kereszteltette, már eleve udvari papja istenének áldozta, papokkal neveltette, hogy azok beleoltsák a könyörtelen, kérlelhetetlen, megmásíthatatlan, hajlíthatatlan, rettentő akaratot: tűzzel-vassal betereni népét a papok istenének nyájába. Hogy megmaradjon.

István, apja halála után, felismerhette volna, hogy ő csak végrehajtója lesz annak, amit apja tervelt ki, de nem tudta rászánni magát; felismerhette volna és visszautasíthatta volna az eszköz szerepét. Választhatott volna másképp is, vagy halogathatta volna a választást, elszalasztva a történelmi alkalmat. Akkor minden másképpen történt volna. Megismételhetetlen történelmi pillanatok talán vannak, talán nincsenek; ha nincsenek, akkor is, mire egy új pillanat jött volna, egy újabb esélyesnek már nem lett volna kiket bevezetnie a keresztény Európába. István azonban mindent éppolyan világosan látott, mint Géza, és egy dologban különb volt nála: vállalta a választást. Különb volt,

mert alázatosabb volt az egyetlen Istennel szemben: vállalta, amire elhivatott.

Vannak akik ma is makacs öreg reakciónak képzelik őt (számos ábrázolása is ezt sugallja, némi jóságossal szelídítve a képet), holott amikor kézbe vette a jogart, ifjú volt és kora társadalmában ő volt a forradalmár. Vannak akik ma is vádolják, hogy erőszakkal, kényszerrel, zsoldosok fegyverével hajtatta keresztvíz alá a szabad magyarokat; ők nyilván azt képzelik, hasonló eredménnyel járt volna egy kis rábeszélés is. Vannak akik ma is rossz néven veszik tőle, hogy kiszolgáltatta az országot az idegeneknek, behozta a néme-

A magyar Szent Korona

teket, az olaszokat, beengedte a böszörményeket, a zsidókat; ők nyilván elfelejtik, hogy amikor ez történt, egyrészt még nem volt *ország*, csak *szállásföldek*, másrészt ami *ország* lett, azt ekkor kezdték csinálni - és együtt csinálták. És áll a mai napig, ha nem is egészében ugyanazon gyepükön belül; állt akkor is, mikor gyepűi még kisebb földdarabot rajzoltak körül a térképen, mint napjainkban; nem a térképre, hanem a nyelvbe és a lelkekbe írt határok, a nyelvben és a lelkekben épült és állandóan újjáépülő végvár-rendszerek veszik körül, s a mai napig úgy hívják: Magyarország. Mint először István korában.

(Folytatás a 4. oldalon)

TISZTSÉGVISELŐK

*Országos felügyelő / Stockholmi felügyelő
Az Egyháztanács elnöke*

VERESS ZOLTÁN
117 69 STOCKHOLM Ekensbergsvägen 110
Tel/Fax +46-(0)8-744 09 91

Országos gondnok / Malmöi felügyelő

PITLIK PÁLHÁZI KATALIN
211 47 MALMÖ Carl Herslowgatan 10
Tel +46-(0)40-97 90 29

Tb. Országos felügyelő / Göteborgi felügyelő

BÉLDY ZOLTÁN
411 29 GÖTEBORG Landalabergen 14
Tel +46-(0)31-20 66 95

Országos jegyző / Sölvesborgi felügyelő

TÓTH ILDIKÓ
294 34 SÖLVESBORG Rektor Dahlgatan 4 H
Tel/Fax +46-(0)456-140 37

Borås-Jönköpingsi felügyelő

SZÜCS KÁLMAN
504 35 BORÁS Bohusgatan 6
Tel +46-(0)33-12 18 70

Tångagärde Gyülekezeti Otthon felügyelője

DEAK GYÖRGY
302 55 BRÄMHULT Jutegatan 11
Tel +46-(0)33-23 03 07
A Gyülekezeti Otthon száma
Tel +46-(0)33-27 50 22

Halmstadi felügyelő

BODONI DÉNES JÁNOS
302 55 HALMSTAD Andersbergsringen 121/7
Tel/Fax +46-(0)35-21 71 09

Helsingborgi felügyelő

PATAI ERZSÉBET
252 52 HELSINGBORG Kristianstadsgatan 5
Tel +46-(0)42-14 71 51

Katrineholmi felügyelő

ÁLLÓ RÓZSIKA
643 30 VINGÅKER Parkvägen 23
Tel +46-(0)151-103 01

Ljungbyi felügyelő

MIHALYI DANIEL
341 37 LJUNGBY Ågårdsvägen 66
Tel +46-(0)372-832 96

Västeråsi felügyelő

REHÓ ISTVAN
723 51 VÄSTERÅS Glasbärgatan 7
Tel +46-(0)21-12 09 91

Központi pénztáros

TÖRÖK ERNŐ
162 46 VÄLLINGBY (STH) Ängsullsvägen 85
Tel +46-(0)8-36 78 57
A központi pénztár postabank-számlaszáma:

POSTGIRO 602047-3

LELKÉSZ

MOLNÁR-VERESS PÁL

124 73 BANDHAGEN (Stockholm)
Vintrosagatan 17/1

Tel/Fax +46-(0)8-86 36 39

Telefonidő: kedd-szerda-csütörtök

10.00-14.00 és 18.00-20.00 között

Az általában péntek délutántól hétfő délelőttig tartó hétvégi szolgálati idő alatt

Tel (mobil) +46-(0)70-595 77 83

A MAGYARNYELVŰ SZOLGÁLAT TOVÁBBI FENNTARTÁSÁT KÉRTÜK

A Svéd Egyház Stockholmi Püspökségének Vezetősége (Stiftsstyrelsen) úgy döntött, hogy 1997. december 31-ével bezárólag megszünteti a keretében eddig fenntartott magyar lelkészi állást. A lett és magyar nyelvű lelkészi állások kérdéséről a Vezetőség április 14-én tárgyalt, s az ülés jegyzőkönyvének ide vonatkozó szakasza magyar fordításban így hangzik:

“A Püspökség Vezetősége az 1996/134 § alatt foglaltakban elhatározta, hogy az Egyházi Alaptól (Kyrkofonden) rendkívüli támogatást kér arra való tekintettel, hogy a püspökségben két lelkészi állás országos hatáskörű, s hogy az Egyházi Alaphoz írt beadványba foglaltassék bele: a Stockholmi Püspökségnek semmi érdeke, hogy a magyarnyelvűeknek külön lelkészi állást tartson fenn, amennyiben ennek pénzelését nem rendkívüli támogatás biztosítaná. Az Egyházi Alap Vezetőségének (Kyrkofondsstyrelsen) végső döntése püspökségi és szerkezeti segélyre 650 000 koronával kevesebbet juttatott, mint amennyit a püspökség 1997-es költségvetésébe felvettek. A rendkívüli támogatásra irányuló kérést is elvetették. E tárgykörben rendelkezésre áll az adminisztratív osztály 1997. március 18-i szolgálati előterjesztése.

A Püspökség Vezetősége, a munkabizottság javaslata értelmében:

- feladatul adja a személyzetfejlesztési osztálynak, hogy intézkedjen a magyarnyelvű lelkészi állás (extra stiftsadjunktstjänsten för ungerskspråkiga) felszámolásáról, legkésőbb 1997. december 31-ig, s hogy

- a csökkentett püspökségi támogatásra való tekintettel, a lett- és magyar nyelvű lelkészi állásokat 1997 folyamán szerkezeti segélyből és a megüresedett állásokra szánt alaphoz pénzelje, úgy, amint azt az adminisztratív osztály 1997. március 18-i szolgálati előterjesztése javasolja.”

A stockholmi püspökség mellett működő Székeskáptalan (Domkapitlet, egyházi ügyeket intéző állami szerv) titkára 1997. június 26-án, Molnár-Veress Pál lelkésznek címzett átiratában közölte:

“A magyar lelkészi állás ügyében Önnel és Veress Zoltánnal 1997. április 24-én történt összeövetelünkön értesítettük Önt, hogy az Egyházi Alap Vezetősége nem hagyta jóvá a további hozzájárulást az álláshoz, s hogy ennek alapján az Püspökségnek nincs módjában Önt tovább alkalmaznia. Tájékoztatott továbbá az időszakos kinevezés felmondása ill. meg nem hosszabítása esetére érvényes megállapodásokról és rendelkezésekről. Jelenlegi kinevezése 1997. június 30-án lejár. Úgy döntöttünk, hogy kinevezését 1997. július 1-től meghosszabbítjuk, de legkésőbb 1997. decemberének végéig.”

Egyháztanácsunk ez év május 31-én ülésezett Sölvesborgban, s az akkor még csak szóbeli közlés alapján kijelölte a közeljövőben esedékes tenni-valókat. Ennek értelmében először megkereséssel fordult Karl Gustaf Hammarhoz, a Svéd Egyház érsekéhez, s elküldte azt az emlékeztetőt (pro memoriát), mely közösségünk eddigi történetének és jelen helyzetének vázlatos ismertetése mellett egyértelműen **a magyarnyelvű szolgálat további fenntartását kéri**. Az érsek úrtól szóbelileg arról értesültünk, hogy a stockholmi püspökség döntése őt magát is meglepte, hiszen ez év márciusában a magyar gyülekezetek lelkésze és országos felügyelője felkereste őt Uppsalában, s az akkor előadott kérésüknek megfelelően már korábban kijelölte két munkatársát, hogy vizsgálják meg a magyarnyelvű szolgálat jobbításának lehetőségeit.

Mivel a stockholmi püspökség közölte, hogy döntése ellen fellebbezésre nincs mód, ügyünk rendezésére ahhoz az egyházi fórumhoz fordultunk, mely az országos hatáskörű állások ügyében egyedül illetékes. Ez pedig a svéd Országos Egyház és annak vezetősége, élén az érsekkel. Lapzártáig írásbeli választ még nem kaptunk az érsekségről, ezért nem mondhatjuk azt, hogy a Svéd Egyház felé minden út lezárult volna. Arra az esetre, ha ezirányú törekvéseink nem járnának sikerrel, Egyháztanácsunk megvizsgálta egyházi közösségünk 2000. január 1-től amúgyis esedékes önállósodásának és önfenntartásának esélyeit.

ÖNÁLLÓSODÁSUNK FELÉ

Amint arról az Új Kéve ez évi első, februári számában Endrédi Gusztáv: Időben fel kell készülnünk című írásában hírt adtunk, beindult a Svéd Egyháznak az államtól való szétválási folyamata, s jeleztük, hogy a 2000. január 1-én bekövetkező szétválás előkészítésére három kormánybizottság alakult. E három bizottság ez év április első felében - összesen hét kötetben, mintegy kétezer oldalnyi terjedelemben - nyilvánosságra hozta vizsgálódásának eredményét, s közzétette az ezredfordulótól érvényes új felekezeti törvény tervezetét is. Februárban még ezt írtuk: *"Nem vitás, hogy e nagy horderejű változások magyar gyülekezeteink számára is egy egészen új helyzetet teremtenek. Bár a kérdés még nem égett a körmünkre (...), a változásokra jó időben fel kell készülnünk."* Akkor még nem tudtuk, hogy a stockholmi püspökség a magyar állást az év végével felszámolja, s úgy gondoltuk, hogy jövőnk megtervezésére két és fél év áll még rendelkezésünkre. A mai helyzet ismeretében szükséges megismerkednünk azokkal a jogi és más természetű előírásokkal, amelyek - hatályba lépésük után - magyar egyházi közösségünk létének és működésének feltételeit körvonalazzák. Elsőként a kormánybizottságok állam és egyház viszonyának jogi rendezéséről szóló tervezetét, majd a felekezeti törvénytervezetet ismertetjük, párhuzamosan svéd és magyar nyelven, hogy az esetleges fogalmi eltérések okozta félreértéseket elkerüljük.

TERVEZET AZ ÁLLAM ÉS EGYHÁZ JOGI VISZONYÁNAK RENDEZÉSÉRE

Enligt vårt förslag skall staten erbjuda en ny form i vilken trossamfund kan uppnå rättskapacitet, nämligen registrerat trossamfund. Denna form ger de trossamfund som så önskar möjlighet att få rättskapacitet i enlighet med sin egen självbild; i överensstämmelse med sin egen tradition. Så kan fasta kyrkoformer som den romersk-katolska kyrkan, ortodoxa kyrkor och Metodistkyrkan söka rättskapacitet i enlighet med sina egna grundläggande strukturer.

Andra trossamfund som pingströrelsen, Svenska missionsförbundet och muslimska trossamfund kan bevara sin nuvarande föreningslika struktur även inom begreppet registrerat trossamfund. Alla trossamfund kan skaffa sig den rättskapacitet organisationen behöver som juridisk person ur begreppet registrerat trossamfund i enlighet med sin egen uppfattning om sig själva.

De trossamfund som inte önskar att registreras behåller sin nuvarande juridiska form och förhållandet för trossamfundet i övrigt förändras inte genom denna reform.

I lagen om trossamfund anges hur registreringen går till. Regeringen fastställer vilken myndighet som skall vara registermyndighet. Trossamfundet redovisar namn, vilket skall särskilja det från andra trossamfund, stadgar samt de personer som är behöriga att företräda trossamfundet. De grundläggande kraven på stadgarna är att där anges hur beslut kommer till stånd. Registreringen innebär alltså att trossamfundet i enlighet med sin egen självförståelse får rättskapacitet. Den kan också omfatta organisatoriska delar av trossamfundet. Trossamfundets namn skyddas i enlighet med firmalagens bestämmelser.

Övriga relationer mellan staten och trossamfunden regleras i särskild ordning. Då kan en närmare prövning av trossamfunden ske. Vigslerätt ges, liksom i nuvarande ordning, efter beslut enligt lag av Kammarkollegiet.

Statsbidrag fördelas av Samarbetsnämnden för statsbidrag till trossamfund (SST). Regeringen beslutar om vilka trossamfund som ska komma i fråga.

Beslut om uppbyggdshjälp för trossamfund som är registrerade fattas också av regeringen enligt särskild, ny ordning.

Javaslatunk szerint az állam egy új formát ajánl fel, melyben a felekezetek jogiságot nyerhetnek, nevezetesen, mint bejegyzett felekezetek. Ez a forma lehetőséget teremt a felekezeteknek, amelyek ezt kívánják, hogy önönmagukról alkotott képüknek és hagyományaiknak megfelelően nyerjenek jogiságot. Így olyan szilárd egyházformák, mint a római katolikus egyház, az ortodox egyházak és a metodista egyház, a maguk alapvető struktúráinak megfelelően kérhetnek jogiságot.

Más felekezetek, mint a pünkösdi mozgalom, a svéd missziós szövetség és a muszlim felekezet, megőrizhetik jelenlegi egyesületi jellegű struktúrájukat a bejegyzett felekezet fogalmán belül is. A bejegyzett felekezet fogalmán belül minden felekezet, az önmagáról alkotott saját értelmezésének megfelelő, olyan jogiságot nyerhet, melyre szervezetének, mint jogi személynek szüksége van.

Azok a felekezetek, amelyek nem kívánják bejegyeztetni magukat, megőrzik jelenlegi jogi formájukat, s más-különben is a felekezet viszonyai nem változnak meg a jelenlegi reform révén.

A felekezeti törvény megadja, miként történik a bejegyzés. A kormány rögzíti, hogy mely hatóság lesz a bejegyzési hatóság. A felekezet közli a más felekezetektől megkülönböztethető nevét, közli alapszabályát és azokat a személyeket, akik a felekezetet képviselik. Az alapszabályokkal kapcsolatos alapvető követelmény az, hogy abban a döntéshozatal menete rögzítve legyen. A bejegyzés tehát azt jelenti, hogy a felekezet önértelmezésének megfelelő jogiságot nyer. Ez a felekezet szervezeti egységeit is magában foglalhatja. A felekezetek neve a cégtörvény rendelkezései szerint védelemben részesül.

Az állam és a felekezetek közötti többi viszonyt külön rendelkezés szabályozza. Ennek során a felekezetek közelebbről megvizsgáltathatnak. A házasságkötési jog, mint jelenleg, a Háztestület végzése alapján adatik meg.

Az állami segély elosztását a felekezeti segélyért felelős hivatal (SST) végzi. Azt, hogy itt mely felekezetek jöhetnek számításba, a kormány határozza meg.

A bejegyzett felekezetek díjainak behajtásáról ugyan-csak a kormány hoz végzést egy külön, új rendszabály szerint.

(Egyházi közösségünk jövőjével kapcsolatos írások és dokumentumok folytatása a 17. oldalon)

István, szent politikus

(Folytatás a címlapról)

Vannak akik visszaálmodják a jurtákat, amelyek bizonyára nagyon jó alkalmi hajlékul szolgáltak, amikor nomádok voltunk. Egy évezrede nem vagyunk azok. Egy évezrede építünk házakat, városokat, várakat, templomokat, nyelvterületünk keleti szélé egybeesik a gótika, a reneszánsz, a barokk elterjedésének keleti peremével. Vannak akik elveszett kulturális értékeket sajnálnak, például ősi pogány vallásos énekeket, amelyek tiltva lévén az István-féle "keresztény kurzusban", végleg elfelejtődtek. Nos, nem felejtődtek el: jól láthatóan, kihámozhatóan beolvadtak a népi vallásosság keresztény

színezetű szövegeibe. Ha nem maradtunk volna meg mint nép, éppen annak köszönhetően, hogy keresztény európai nép lettünk, akkor mibe olvadtak volna bele?

István nyilvánvalóan kevesebbet töprengett az egyetlen isten természetén, mint Géza; kemény keresztény neveltetése, alázata és hite ellenére nem vallásosabb volt az apjánál, hanem *politikusabb*. Választani mert két isten között, s merete tenni ezt népe helyett, népe nevében, legalább ezer évre szóló érvénnyel. Kortársai és még sokáig utókora előtt is úgy tűnhetett, pogányság és kereszténység, az utóbbin belül kelet és nyugat között választott; ma már tudjuk, hogy nemlét és lét között.

Veress Zoltán

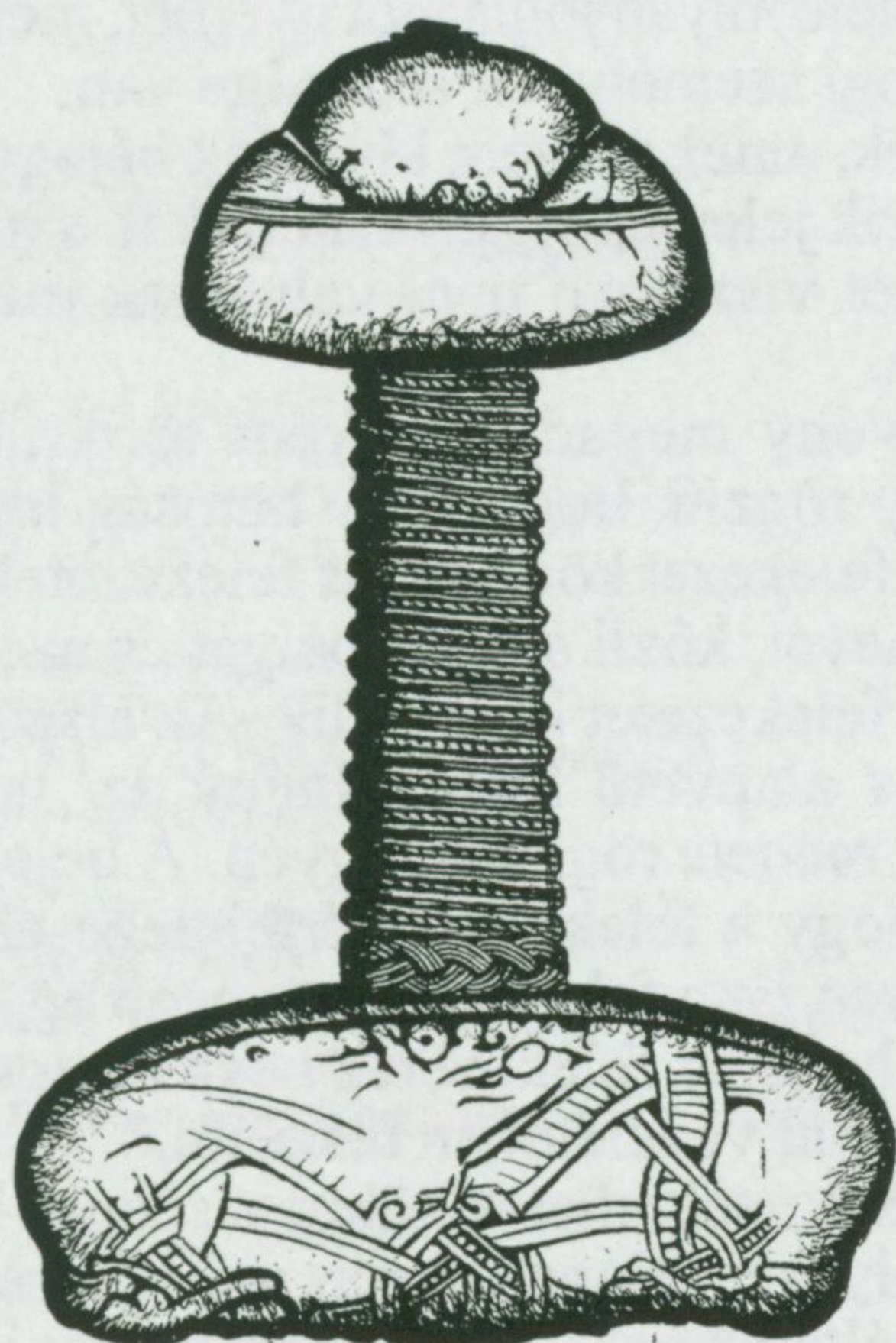
Szent István viking kardja

Ez év májusában fegyverkiállítás nyílt a budapesti Hadtörténeti Múzeumban, erre a kiállításra készítettem el más munkák mellett Szent István kardjának másolatát. A kiállításról többek között a Magyar Nemzet adott hírt, ennek alapján figyeltek fel svédországi magyarok arra, hogy Szent István királyunk kardja, az eredeti, viking kard.

Levél jött, hogy írjam meg, mit tudok erről. Csak mellesleg jegyzem meg, hogy itthon Magyarországon

senkinek az érdeklődését nem keltette fel a kardnak ez a vonatkozása.

Fegyverkovács lévén, ismerem a kardokat. Ha nem láttam volna a szóban forgó kardot, de elem tennék a képét, akkor is biztosan kijelenteném, hogy az a 9.-10. századból való viking kard. Mintapéldánya az akkori fegyvereknek. Jellegzetes penge széles vércsatornával, tipikus keresztvas (ellenző) és markolatgomb. Az ellenzőn viking ornamentika. Svédországban, Norvégiában élő honfitársaim bizonyára sok "megszólalásig" hasonló kardot láttak az ottani múzeumokban.

Kiss B. Gergő rajza

A kard eredetije Prágában van, a Szent Vid székesegyházban őrzik, legalább 1368 óta, amikor is leltárba vették. Egy 1382-ben kelt irat így említi: "Gladius S. Stephani Regis Ungariae cum manubrio eburneo" (Magyarország királya Szent István kardja elefántcsont markolattal). Egyik cseh tanulmányozója és leírója szerint Nagy Lajos királyunk ajándékozta 1354 körül IV. Károly német-római császárnak, aki már előzőleg is kapott tőle más Szent István-ereklyéket.

Tudomásom szerint a kard leghitelesebb tanulmányozója Fettich Nándor, aki a Magyar Tudományos Akadémia megbízásából 1936-ban közelebbről megvizsgálhatta a becses ereklyét, és egész könyvet írt róla A prágai Szent István-kard régészeti megvilágításban címmel. (A ritka könyvet jó kapcsolatokkal rendelkező kedves barátom révén sikerült megszereznem, s nagy segítségemre volt a hasonmás elkészítésében.)

A 60 cm hosszú, kétélű penge rövidnek tűnik egy viking kardhoz képest, de a kardhegy új kialakítása elárulja, hogy az eredeti hegy valamikor letört. A vércsatorna felső, markolat felőli részén nehezen, de kiolvasható a több más viking kardon is látható felirat: Ulfverkt. A téglalap alakú markolatot réz- és vasdrót fonattal látták el 1791-ben, amikor az ereklyét restaurálták. Az elefántcsontból készült markolatgomb és ellenző viszont eredeti.

Miért volt István királynak viking kardja? Logikusnak tűnik a magyarázat, hogy koronázása alkalmából pogány jelvényeivel együtt letette a vezéri kardot is, illetve olyannal cserélte fel, amilyent előszeretettel használtak a korabeli német királyi udvarokban.

Csak hogy nem így van. Fettich Nándor kimutatja, hogy István korában már feltűnően sok viking kard volt Magyarországon, amit sírleletek egész sora bizonyít. Sőt, korábbi vitézi sírokban is előfordulnak ilyen kardok, ami kétségtelenül arra mutat, hogy őkseink - a szablyával párhuzamosan - már régóta használták azokat. S ezen végeredményben nincs semmi csodálnivaló. A honfoglaló magyarság már korábbi hazájából ismerhette és ismerte is a vikingeket, akik a folyókon hajózva eljutottak odáig, kereskedtek a helybeliekkel, telepeket alapítottak. Nyilvánvaló, hogy a tehetősebb magyarok már akkor vásároltak jó minőségű fegyvereikből.

Valószínűleg fegyvereikkel együtt harcmódorukat is kitanulták. Talán ezért voltak olyan sikeresek a kalandozások idején.

Fazekas József fegyverkovács
Bonyhád

Fa-álmok és fa-költemények

Mi látható a képen? Egy sárkány múmiája? Egy őslény, a sauruszok korának véletlen túlélője, amely elfelejtett rejtekhelyére bújni még napkelte előtt? Nem, egyik sem. Hanem egy templomtető. Egy norvég fatemplom teteje.

Az északi építészetnek az az ága, amelyet ez a templom jellemez (sok hasonló társával együtt), az 1000-es és 1300-as évek között virágzott. A "sötét középkor" ez, amelynek egyetlen igazi hatalmassága a mindenki által rettegett pestis.

A régészet feltárta az európai faépítészet technikai és esztétikai fejlődésének állomásait, a kőkorszaki építményektől kezdve a görög, majd a római építészet ide tartozó emlékein át, egészen a fenti korszakig. Az északi, különösen a norvég fatemplomok sajátos építési módjának, az egész építmény néhány alap- vagy tartógerendára helyezésének technikai feltételei csak a 900-as évekre álltak készen.

Az északi tájakra kereskedők és térítő szerzetesek útján jutottak el a faépítészet európai újításai, s itt nyomban alkalmazták és továbbfejlesztették azokat. A sokat építkező Magnus-fiak, Øystein és Sigurd Jorsalfare uralkodása alatt terjedt el norvég földön is a tartógerendás építkezés, és nemsokára valóságos helyi jellegzetességgé vált. Bergen városa 1100 körül lett királyi székhely (ma azt mondanók: főváros) és Øystein király olyan pompás épületeket, elsősorban templomokat emeltetett fából itt is, meg Trondheimban is, hogy az egész országból csodájukra jártak, s emléküket a folklórban, a helyi népmesékben, népdalokban is megőriződött.

Az 1100-as években még történt valami, ami döntő hatással volt a norvég fatemplom-építészetre - és pedíg az, hogy a püspöki székhelyeken épülni kezdtek az első kőtemplomok. A kőből való építés tudománya addig nagyrészt ismeretlen volt a helybeliek körében. Ekkor azonban, az egyszerű, még gerendázattal és zsindellyel fedett, de kőfalak alkotta bazilikák norvég földön való megjelenése után, rohamosan fejlődni kezdett, s az 1200-as években már meghatározóvá vált. A magas kőfalakkal határolt tágas templomterek, az impozáns kőhomlokzatok mellett a régi fatemplomok most már szűkeknek, sötéteknek tunktek, s ha szabad így mondanunk, csendesen kezdtek "kimenni a divatból".

A faépítészet csak úgy menthette át magát a jövőbe, hogy alkalmazkodott az új divathoz, és próbált megújulni. Ennek a technikai feltételei már adva voltak a kő- és faépítészet egymásra utaltsága nyomán keletkezett tetőszerkezetekben.

A megújulás egyik kézzel fogható eredménye az ekkor épült bergeni fatemplom, amely tulajdonképpen nem más, mint egy azon időkből korszerűnek, modernnek számító kőbazilika - fából.

A norvégiai Borgund (Sogn megye) sárkányfejjel díszített zsindelytetős temploma (13. század)

A példa ragadós volt, és a bergeni "fából épült kőtemplom" hasonmásai hamarosan másutt is megjelentek. Ugyanakkor megindult egy másik folyamat is, amelyet a faépítészet újra önmagára találásának nevezhetnénk. Az eredeti kőbazilikák nélkülözték a különféle díszítőelemeket, nemes egyszerűségük a klasszikus római építőművészetet idézte. De éppúgy, ahogy a kőépítészetben idővel mindenhol érvényesülni kezdett a dekorativitásra való törekvés, a norvég fatemplomok építői sem tudtak ellenállni annak a vágynak, hogy alkotásaikat szebbé, látványosabbá, pompásabbá tegyék, egyúttal erre való képességüket is megcsillogtatva. Így jelent meg - részben európai hatásokra is - az ún. drakstilen (sárkánystílus), amelyet egyre cifrább faragványokkal ékesített kapuk, tetők, tornyok és fiatornyok jeleznek.

Ha történeti távlatból nézzük a norvég fatemplom-építészetet, el kell ismernünk, hogy az az európai építészet fejlődésének egy oldalhajtása. Az alapminták kétségtelenül délibb tájakról jöttek. A helyi, északi hozzájárulás elsősorban e minták szerkezeti továbbgondolásában, az adott körülményekhez való alkalmazásában nyilvánult meg, valamint a helyi népi hagyományokat érvényesítő külső-belső dekorálásban.

Nagyjából erre a megállapításra jut a mai napig szép számban megőrződött, becses műemlékeként számon tartott norvég fatemplomok egyik legjobb ismerője, Roar Hauglid (Norske stavkirker. Byggnadshistorisk bakgrund og utvikling). Ne is próbáljunk vitatkozni vele: nyilvánvaló, hogy amit a tárgyról tudni lehet, ő jobban tudja.

De amikor megállunk egy-egy ilyen fa-álm, fa-költemény előtt, ne tőle és másoktól szerzett ismereteink után kutassunk emlékezetünkben. Hagyjuk, hogy árásson el bennünket a látvány szépsége, és halljuk meg a faragott fa cirádáiból orgonasípok hangjai gyanánt kibontakozó imádságos dallamot.

Ebba Ullman

Fülöp Géza, göteborgi gyülekezetünk presbitere a *São Paulo-i* egyetem meghívására egy évet töltött Braziliában. Elutazása előtt arra kértük, ossza meg lapunk olvasóival e számunkra oly idegen és távoli földrészen szerzett tapasztalatait. Most két hozzánk eljuttatott írásának egyikét közöljük.

Amíg magyar ember él Braziliában

A São Paulo-i Magyar Segélyegylet

Az utóbbi években elég sok szó esik Svédországban (és Európában mindenütt) arról, hogy "Állam-bácsi" egyre kevésbé tud megfelelni a polgárok sokrétű elvárásainak. Főleg Skandináviában megszokhatta az ember, hogy az állam nagyon sok mindenről gondoskodott, és az óvodától a koporsóig sok mindenben levette a terhet, a felelősséget - de az embertársaink, sőt, közvetlen hozzátartozóink iránt érzett felelősségérzetet is - vállainkról. Ennek az ára persze a példátlanul magas adószint, ami így is egyre kevésbé elegendő a sok szolgáltatás fenntartására, - manapság már itt is, ott is spórolni kell. Az egyik fő gond az, hogy mi történik az idősebb nemzedékbeliekkel, akiknek ereje esetleg már nem elég egy önálló háztartás vezetésére. Gondoltam, érdekes lehet egy példát bemutatni, egy olyan országból, ahol az állam nem igazán vádolható a polgárok túlságos babusgatásával. A legnagyobb jövedelműek adószintje 25%-os, de ebből nem is futja sokra. Az ember sokszor magára marad, bármiféle állami vagy városi segítség nélkül. Ezért is érthető az itteni kultúrában a család sokkal nagyobb szerepe, mint amit a messze Északon láthatunk. Sokszor persze a család segítése sem elég, így hát sokan az egyházak és más jótékony szervezetek támogatására szorulanak. Vagy pedig: összefognak, és együtt, egymást önzetlenül segítve valósítanak meg szép dolgokat.

Az egyik legjobb és legszebb példa erre az összefogásra a São Paulo-i Szeretetház, amely egy jótevője emlékére a Balázs Péter Otthon nevet viseli. A Szeretetház a Brazíliai Magyar Segélyegylet tartja fenn. Az Egylet igazgatóját, Piller Gedeont faggattam tevékenységükről.

A Segélyegyletet 1926-ban alapították elsősorban az első világháború után (főleg az elszakított területekről) menekült magyarok. Az első elnök Orbán Leó volt, és az Egylet az első időkben kb. 300 tagot számlált. Pénzbeli segítségen kívül lakbértámogatást, jogi tanácsadást és orvosi ellátást is nyújtott rászoruló magyaroknak. Ezenkívül fenntartott 12 (igen: tizenkét) magyar elemi iskolát São Paulo államban. Ezeket az iskolákat a brazil állam elismerte és az itt kezdett tanulmányokat brazil gimnáziumban lehetett folytatni. 1949-ig összesen több mint tízezer diák tanult ezekben a magyar iskolákban. A háború előtt a magyar állam is támogatta a segélyegyletet és tanítókat is küldött (ezeket Julianus-barát emlékére Julián-tanítóknak nevezték).

A második világháború alatt a magyar nyelvet (akárcsak a németet, olaszt és a japánt) betiltották. Az ellenszegülők koncentrációs táborokba kerültek. A

Segélyegylet állami ellenőrzés alá került, és két katonatisztet rendeltek ki az Egylet felügyeletére. 1943 során belátták, hogy az Egylet valóban csak segélyezéssel foglalkozik, és szeptember 30-án újból engedélyezték szabad működését, azzal a két feltétellel, hogy a "magyar" szót törlik az Egylet hivatalos nevéből, és a vezetőségbe csak Braziliában született brazil állampolgárokat választanak. E jeles dátum emlékére (és a feltételek miatt) az Egylet hivatalos brazil neve Associacao Beneficente 30 de Setembro. Szerencsére az itteni magyaroknak elég brazil barátja volt, akik hajlandók voltak az egyleti tisztségeket (legalábbis formailag) elvállalni. Ez az állapot 1945 decemberéig tartott. Ekkortól már magyar vezetőséget is lehetett választani. Hálából az addigi segítségért, elnöknek mégis egy brazil ügyvédet választottak meg, aki 43 éven keresztül töltötte be ezt a tisztséget. Ezalatt az idő alatt sokat segített az Egyletnek a jogi természetű ügyes-bajos dolgokat intézni, de az Egylet mindennapi munkáját a magyar ügyvezető alelnökök vezették, mint például Tóth László, aki a brazil elnök mellett az Egylet utolsó ügyvezető alelnöke volt. 1988-tól 1992-ig Zolcsák István volt az Egylet elnöke, azóta pedig a jelenleg is elnöklő Piller Gedeon.

A második világháború után a Segélyegylet semmilyen hazai segítségre nem számíthatott, és nem is akart kapcsolatot tartani az otthoni rendszerrel. Így anyagilag szerényebb körülmények közt, teljesen saját erőből kellett nekilátni a két új menekülthullámmal érkezők (a 45 utániak és az ötvenhatosok) megsegítésének, nem megfélekezve a régebben ittlevő rászorultakról sem.

Hamarosan nyilvánvalóvá vált, hogy az a "menekült-hotel", amely már a húszas évek óta az újonnan érkezőket ideiglenesen kisegítette, semmiképp nem lesz elég az egyre több idős rászoruló befogadására. Ezért létesítették 1961-ben a Szeretetházat, amelynek fenntartása és működtetése azóta a Segélyegylet legfontosabb tevékenysége. A ház eredetileg 12 bentlakót tudott ellátni. 1980-ban kibővítették, és azóta 25 személy lakhat ott lényegesen jobb körülmények között, többnyire egyszemélyes szobákban, kivéve a házaspárokat, akik nagyobb helyiséget kapnak. Öt alkalmazott gondoskodik a tisztaságról, a napi négyeszeri étkezésről és a titkári teendőkről. Havonta kétszer látogat orvos az otthonba, és mindenkit megvizsgál. Néhány hónapja egy pszichológus is heti vizitét tart (csoportterápiát, majd egyéni beszélgetéseket folytat).

Az egy bentlakóra jutó átlagos havi költség 450 dollár, amit teljes mértékben talán 20%-uk tud kifizetni. A bentlakók több mint fele a költségek 50%-át tudja állni, míg a többi 25%-uk teljesen ingyen lakik ott.

A Segélyegylet legnagyobb egyedi jövedelmi forrása a minden augusztusban megrendezett "Szeretet-bál". Ez a gála-bál (szmoking és nagystélyi kötelező) a São Paulo-i magyar kolónia legnagyobb és legfontosabb rendezvénye. A vendégek a belépőjegy kétszereséért a bál védnöki címét, míg a díj négyszereséért a fővédnöki címet kapják. Néhány vállalat is be szokott segíteni. A bál bevétele az Egylet egész évi kiadásainak egyharmadát fedezi.

Többször előfordult már, hogy a Szeretetházba beköltözött idős személyek a Segélyegyletre hagyják házukat. Ezeket az Egylet bérbeadja, és az így keletkező jövedelem az Egylet kiadásainak kb. tíz százalékát fedezi. Így került az Egylet tulajdonába az Ubatuba nevű tengerparti városban egy több épületből álló panzió is. Ez, bár (tanúsíthatom) a szabadság legkellemesebb eltöltésére alkalmas, a turizmus szezonális volta miatt alig hoz

Dsida-versek Erdős Irma színművésznő előadásában

A költészet nyelvén újból ígét hirdetett az erdélyi magyar színjátás Nagyasszonya, az évtizedek óta Svédországban élő Bartha Istvánné, Erdős Irma. Miután tavaly felejthetetlen átéléssel tolmácsolta Babits Mihály nagyszabású Jónás könyvét, idén, május 31-én a fiatalon elhunyt Dsida Jenő verseiből válogatott műsorral lepte meg közönségét, a sölvesborgi Ynde-házban az ország minden részéről egybereglett protestáns egyháztanács és a

házigazda gyülekezet hálás tagjait.

Dsida verseinek zeneisége, játékos, virtuóz formakezelése, meleg humanizmus, a szépség áhítata nemcsak a Művésznőt, de hallgatóságát is elárasztotta, mely feltöltekezett, megújult lélekkel adott hálát Istennek, hogy a szétszórtságban levőknek is adott az Úr az ő igéjét belülről látó, értő és élő, azt fénnel sugárzó jelenkori látnokokat. Dsida soraival kérjük: *“Áldja meg az Úr a belülről látók fényességét!”*

Ige és anyanyelv

Nyelvünk megtartásának és ápolásának céljából egyházi közösségünk egy korábbi tervét váltja valóra, amikor a fenti címmel versmondó és bibliaolvasó versenyt hirdet. A verseny első, gyülekezeti szakaszára az adventi-karácsonyi ünnepkör istentiszteleti alkalmaival egybekötve kerül sor, s erre két korosztály, a 12 éven aluliak, illetve 12 éven felüliek jelentkezését várjuk. Az első szakasz nyertesei az itt közölt, láncon függő ezüstérmet kapják. Az országos szakasz nyertesei ugyanilyen, de aranyozott érmet kapnak. Jelentkezni máris gyülekezeti felügyelőinknél lehet. A versmondó és bibliaolvasó versenyen - egyházi hovatartozástól függetlenül - mindenki részt vehet. A verseny lebonyolításával kapcsolatos tudnivalókat, a kijelölt kötelező verseket és igeszakaszokat lapunk októberi számában közöljük.

valamennyit a konyhára. Ugyancsak jövedelmet jelent a Segélyegylet tagsági díja, de ez sem egy jelentős összeg.

A város egy ideig fedezte a költségek 10-20%-át, mivel az otthon a város válláról vett le terhet azzal, hogy idős embereket segít. Ez addig tartott, míg 1987-ben ki nem sütötték, hogy az otthon diszkriminál, hiszen csak magyarokat és azok leszármazottait fogadja be. A vezetőség persze azzal érvelt, hogy ez nem igaz, mert bár van itt magyar állampolgár is, de van szlovák, román, jugoszláv, és természetesen brazil is. Hiába, mindez süket fülekre talált. Azóta az állam bevezetett néhány olyan új előírást, amely szerint városi támogatásra csak olyan otthonok számíthatnak, amelyek bizonyos négyzetméter/otlakó függvényében felállított feltételeknek eleget tesznek. Ehhez a Szeretethont teljesen át kéne építeni, amire viszont nincs, és a belátható jövőben nem is lesz pénz. Így a Segélyegylet most már teljesen saját erejére van utalva. A politikusokra jellemző, hogy ugyanakkor, 1995-ben a Városi Szociális Gondozóhivatal, több mint száz öregotthont felülvizsgálva, a Szeretetházat a "kitűnő" kategóriába sorolta.

A Szeretetháznak jó és egyre jobb híre van az itteni magyarok között. Régebben valóban csak a legszegényebbek költöztek be, de egy idő óta középosztálybeliek is jó megoldásnak találják. A hozzátartozók, valamint a

"húsvéti piros tojás" és a karácsonyi ünnepélyek révén a házat egyre többen ismerik, így a várakozási lista soha nem üres. Volt, amikor húszan vártak megürülő helyekre.

A Segélyegylet, bár a Szeretetház a fő gondja, sok egyéb tevékenységet is támogat. Nagyon fontos ezek közül, hogy a Segélyegylet tulajdonában van a már említett ingatlan: a Magyar Ház, ahol harminc São Paulo-i magyar egyesület talált otthonra. Bár létezik a Magyar Háznak külön vezetősége, de a brazil hatóságok felé a Magyar Ház nem önálló jogi személy, amin - megismerve a brazil bürokráciát - nem csodálkozom. Így a Magyar Ház "papírmunkája" is az Egyletre hárul. Ennek egyik előnye, hogy a Segélyegylet, mint szociális intézmény, adómentességet élvez. Ezen kívül minden olyan magyar megmozdulást támogatnak, amely a magyar kultúra megőrzését, terjesztését szolgálja. Van mikor pénzzel, van mikor az ügyintézésben való segítséggel, mint legutóbb a júliusban megrendezett VI. Délamerikai Magyar Néptáncfesztivál esetében.

A Segélyegylet és a Szeretetházra szükség van és szükség lesz, amíg magyar ember él Brazíliában. Reméljük, még nagyon sokáig tudják folytatni igazán áldásos tevékenységüket.

Fülöp Géza
São Paulo, 1995 augusztus

Tollas Tibor (1920-1997)

ÉLŐ SÍPOKBA

(részlet)

.....

“Tebenned bízunk...” száll az ének,
kíséri a vén orgona.
A padsorokban, feketében
anyám, falunk, az iskola.

Külön ülnek, de mégis együtt,
szigorú szertartás szerint.
Reám zsoldárfordító ősom,
Gelei Katona tekint.

Így lett halálig küldetésem:
élő sípokba fűjtatom
az Úr lelkét és idegenben
minden ház így lesz otthonom.

Így száll föl, eget ostromolva
zsoltárunk, közös szárnyakon
az Úrhoz, kinél vigaszra lel
minden panasz és fájdalom.

ESTI IMA

Uram, mindennapi kenyerünk nem elég!
Add meg a mindennapi időnket,
hogy munkánk után a csönd kristályserlegét
zaj ne zúzza szét, igéddel töltsd meg!

Búcsúzó napod tündöklő sugarában
az est hűs borát még kóstolhassam,
koccintásnyi találkozásra légy társam
éj előtt, - tündöklő alkonyatban.

Szavaink, őszi levelek, még kigyúlnak,
de első szélre mind leperegnek.
Csupasz fák leszünk, csak meztelen magunkat
tárjuk ki a végső szeretetnek.

Friss gyász ad időszerűséget annak, hogy “istenes verseink” sorozatába Tollas Tibornak immár véglegesen lezárt életművéből válogassunk két gyöngyszemet. Két éve Fóton, közös barátainknál örültünk egymásnak, de baljós jelek riasztottak, hogy megkezdődött már a folyamat: ennek a nagyszerű elmének és derűjével egész környezetét besugárzó kedélynek fokozatos elborulása, leromlása. A július 19-én bekövetkezett halál már megváltás volt számára.

Méltán gyászolja őt a nyugati, benne a svédországi magyarságnak Ötvenhat emlékét ápoló része, a Magyar Ház népe: többször megfordult nálunk, s elbűvölte hallgatóságát személyének varázsával, versmondásával. A NEMZETŐR, amelynek folyamatos megjelenését több mint négy évtizeden át sikerült biztosítani (egyedülálló teljesítmény az emigráns, de még a hazai sajtó történetében is), számos politikai helyzet-elemzésnek, szókimondó tisztázó írásnak adott helyet a kádári “dialogus” és bekerítő politika éveiben, - ez a feladata a rendszerváltás után sem vált feleslegessé. Tollas Tibor fáradozása és pénz-előteremtő képessége nélkül Szoltsenyicin Gulágjának magyar fordítása sem jelenhetett volna meg már két évvel az eredeti után. Szerkesztő zsenijét dicséri a két GLORIA VICTIS antológia, - ezekben múlt századi szabadságharcunk és ötvenhatos forradalmunk világirodalmi visszhangját gyűjtötte össze bilingvis kiadásban. Kalevalám kinyomtatását (1987) is elsősorban neki és feleségének, Majának köszönhetem.

A régi öregektől rettegett “kétkaszás”, a 77. esztendő vágta le, - folyik a “korosztály betakarítása” az ezredforduló előtt. Óhaja szerint hazája földjében, szülőfalujában, a borsodi Nagybarcán talál örök nyugalomra. Gyermekkora, soproni diákévei színes-öröms emlékeit nem homályosíthatták el a későbbi megpróbáltatások: a hamis vádakkal ráért börtönévek, a bányai rabmunka. “... tudta, megélte, milyen napfogyatkozás az, amikor bebádogoznak minden ablakot - hogy mint-hogyan fest ez az elsötétedés *belülről* ?!” - írja Tibor legismertebb versére célozva Határ Győző 1969-ben. Méltatás, egyáltalán tudomásulvétel osztályrészéül juthatott ugyan a londoni “Hongriuscule” Rodostójának vájtfulú költő-kritikusától, hazája azonban “non-person”-nak tekintette. Még a nyugati emigráns irodalmat s írókat elnagyoltan ugyan, de már nem rosszindulattal tárgyaló 1982-es kiadvány (Pomogáts Béla: Az újabb magyar irodalom, 1945-1981) is említés nélkül hagyja, pedig megszívlelhette volna Határ Győző tizenkét évvel korábbi intelmét: “... nem helyet adni neki - irodalmon kívül eső megfontolásokból - annyi, mint kétségbevonni azt, hogy a világnyelvek kénsavként pezsegő, elemésztő tengerében minden magyarul íródó szó, verssé magyarul ábrázolódó inger, minden magyarul napvilágra-fohászkodó verskezdemény a magyar irodalom korpuszához, egyetemes krónikájához hozzátartozik.”

Kegyeletes megemlékezésül itt közölt versei 1987-ből valók. A versrészlet számos amerikai útjának egy áhítatos élményét örökíti meg: idegenbe szakadt református magyarok közt rohanják meg gyermekkori emlékei, - anyai ágon távoli ősének, a zsoldárfordító Gelei Katona Istvánnak szelleme lengi körül s tudatosítja benne élethivatását, küldetését. ESTI IMÁJA immár aktuálisá vált búcsú az élettől: egyéb evilági holminkkal együtt szavaink is leperegnek rólunk: “Csupasz fák leszünk, csak meztelen magunkat / tárjuk ki a végső szeretetnek.” Lepergő szavai megőrződnek azonban kötetei herbáriumában.

Szente Imre

ELVETETVE, ELTEMETVE

Sorozatunk a Kárpátokon kívül élő magyar népcsoport eredetébe és múltjába, jelen helyzetébe kíván bepillantást adni. Mintegy folytatva a honfoglaló magyarságról szóló írások sorát, megkíséreljük felvázolni az államalapítás korát közvetlenül követő időket és körülményeket, amelyek a Kárpátokon túli magyarság létét magyarázzák, folytatva ennek a magyar államiságon kívüli életével, el egészen a múlt század végén, századunk elején és negyvenes éveiben történt hazatelepítésekig. Az első részben a Kárpátoktól keletre és délre eső terület történelmét vázoltuk fel, a honfoglalás korától századunkig.

Második rész

“Moszt sze országod, sze hazád, csak az Úr Iszten gondol reád”

Az al-dunai Vaskaputól az észak-keleti Bukovináig terjedő területen élő magyar népcsoportok kérdése végső fokon a magyar honfoglalással van összefüggésben. A tudatosan szervezkedő magyar politikai hatalom gyepűkkel, s ezeknek szélein várakkal védte az országot, s e védrendszer jelenléte, egykori vagy még ma is meglévő magyar népessége kimutatható. A középkorban a Dunáig s a Dnyeszterig a magyar hatalom érvényesült. Szakítanunk kell tehát a Kárpátok gerincén futó ezeréves határ képzetével, s azzal a beidegződéssel is, miszerint a Kárpátokon kívül élő magyarság Magyarország határain kívül rekedt vagy kívülre került népelem. A középkor elején ugyanis nem voltak mai értelmű határok, hanem határvidék, határmente, végek voltak.

Védvonal a folyók mentén

Zsigmond, Hunyadi és Mátyás korában a Duna alsó szakaszán Gyurgyevó (Giurgiu), a folyam torkolata közelében Kilia (Chilia), a Fekete-tengernél Dnyeszterfejevárv (korábban Akkerman, a mai Belgorod Dnyesztrovszkij, Cetatea Albă), a Dnyeszter mellett északabbra Várhely (Orhei) nevű város és megye tartozhattak a magyar végekhez.

A beljebb eső és már sokkal szervezettebb védelmi és telepítési öv keleten a Szeret, délnyugaton a Dunába ömlő Olt vonalában határozható meg.

A “Száráz-Szeret” vonalában húzódó határról ez a székely hagyomány maradt fenn: *“Erdélyből az ojtozi szoroson átjőve, az Ojtoztól mintegy 34, Galactól 7 mérföldre a tekucs-galaci úton, Ivest s a konátyi erdő közt van egy futóhomokkal telehordott patak,.... A székely ember Galac felé jőve, ha ideér, kalapját leveszi, mert ő eddig tartja a székelyek határát...”*

A tatárjárás (1241) után a Kárpáton túli védrendszer nagyrészt összeomlott, s az ott még életben maradt

magyarság hosszú időre elszigetelődött a királyságtól és többnyire beolvadt az időközben megerősödő oláh vajdaságok oláh-kun keverék népébe, mely további két évszázad múltán oszmán-török fennhatóság alá került.

István király nyomdokában

Folytatva Szent István első királyunk egyházépítő munkáját, Magyarország hűbéri területén, Kunországban is katolikus életrend alakult ki a határvédelemre telepített magyarok, székelyek, a vendégként behívott szászok, a német lovagrend ottmaradottjai, az ispotályosok emberei és a nagyszámú kun nép között. Amikor a XII. század végétől, s a XIII. század folyamán a Balkánról az oláh (mai nevén román) pásztornép a bogumil eretnekséggel is telített ortodox (pravoszláv) vallásával közéjük került, az addigi legalább látszólagos vallási béke felborult. A katolikus egyház ugyanis az ortodoxokat szakadároknak mondta, nem tekintette keresztényeknek, egyenesen pogányoknak nevezte, s ha módjában állt, üldözte is őket.

Domokos Pál Péter, a csángók egyik legjobb ismerője
(A moldvai magyarság c. könyv borítólapjáról)

Templomépítő vajdánék

A tatárjárás után a magyar egyházi berendezkedésben is jelentős szünet következett. Az Anjou-házi Nagy Lajos király (1342-82) azonban újra nekilátott a szervezésnek, s kérésére a pápa több püspökség létesítését engedélyezte a Kárpátokon kívüli területen. Segítségére voltak a domonkosok és a ferencesek, akiket a szentszék sok kiváltsággal ruházott fel, s térítői területüknek - a kun misszió folytatásaként - a keleti tartományokat jelölte ki.

Az 1301-ben keletkezett *Tergovistye* (Tîrgoviște) magyar ferences kolostora mellé a király egyházi törekvéseinek eredményeként hamarosan felzárkózott Szörény (Turnu Severin) püspöksége (1376).

Bár Ungrovlachia vajdája Sándor (Nicolae Alexandru, 1352-64), az ortodox hit védelmezője volt, magyar származású (második) felesége Dobokay Klára, Hosszúmezőn (Cîmpulung) katolikus templomot építtetett. Ugyanott Radu Negru vajda (1377-83) Anna nevű magyar felesége 1380-ban magyar dominikánus kolostort, Argyason (Curtea de Argeș) katolikus templomot alapított, ahol egy évvel később Lajos magyar király kérésére a pápaság püspökséget létesített, s azt a kalocsai egyházmegyéhez sorolta.

Száz évvel a tatárjárás után, 1343-ban I. (Nagy) Lajos magyar király Lackfi-vezette hadaival kiverte a tatárokat Kunországból, és megerősítette államának keleti határait. E fennhatósága alatti területen, későbbi állandósult nevén

Moldvában, Drágost megtette vajdának (1352-53), akit e tisztségben fia Szász (Sas, 1354-58), majd unokája Balk (Balc, 1359) követett. Ezt a Balkot viszont a korábban (1340-ben) ugyancsak a magyar király védelmét kérő Bogdán máramarosi vajda elűzte, és Moldvabánya (Baia) székhellyel magát tette meg uralkodónak (1359-65). Bogdán fia és egyben utódja, Lackó (Lațcu, 1365-75) 1370-ben két minorita ferencest küldött a pápához azzal a bejelentéssel, hogy mind ő, mind országa népe, akik eddig ortodox szakadárak voltak, felveszik a katolikus hitet. Arra kérte a pápát, hogy Szeret (Siret) helységet városi rangra emelve, oda katolikus püspököt állítson. A pápa a cseh és lengyel érsekekre bízta a kérés teljesítését, akik 1371-ben Szeretben püspökséget hoztak létre, s élére a krakkói, lengyel származású Andrást tették. Ugyanott, Lackó utódjának, I. Péter (Petru Musat, 1375-91) vajdának anyja, a magyar Margit domonkos kolostort és templomot építtetett (1377). Lackó vajda utódai már a lengyel királynak tettek vazallusi esküt, s eltávolodtak a magyar királytól. Lengyel támogatással jutott Moldva trónjára Sándor (Alexandru cel Bun, 1400-32) vajda is, akinek felesége Losonczy Margit volt, Losonczy István erdélyi vajda lánya; ő létesítette a háromszéki Esztelnek templomát, támogatta Nyújtód és Kézdiszentlélek egyházát, s az ő hatására készítette Sándor vajda Moldvabánya templomát (1410), ahol három évvel később létrejött az ötödik Kárpátokon kívüli római katolikus püspökség. A XIV. század vége, a XV. század közepe tájáról tudósítások vannak jelentős katolikus, azaz többnyire magyar lakosságú

Honfoglalástól az államalapításig

A honfoglalás korában a magyar törzsszövetség türk-kazár mintájú kettős fejedelemség vezetése alatt állt: a névleges, szakrális hatalommal felruházott kende (a főfejedelem) mellett, a tényleges hatalmat a főbírói és fővezéri hatáskörrel is felruházott gyula (a második fejedelem), Árpád gyakorolta. Feltételezések szerint a honfoglaláskori kende vagy az az Álmos volt, akit Anonymus szerint még Erdélyben megöltek (rituális halálra ítélték?), vagy az a Kurszán, aki 900 körül halt meg. Függetlenül attól, hogy ki volt ekkor a kende, valószínűnek az látszik, hogy a kende halála után Árpád, központosítani kívánva a két fejedelmi hatalmat, a gyula tisztségét is magának tartva megszerezte a kendének kijáró méltóságot is. Ugyanakkor arról is tudunk, hogy még 900 előtt, a gyula méltóságát a Zsombor nemzetség őse viselte, aki Erdély északi részeit uralta, s Dél-Erdélyben csak fokozatosan terjeszkedett a bolgár befolyás visszaszorításával. Árpád kende (és gyula?) 907-ben bekövetkezett halála után azonban utódja az ő legifjabb fia, a még gyermek Solt (Zoltán) lett, s ekkor a tényleges hatalom újból a második fejedelem, a gyula, illetve más nemzetségek kezébe került, akik részben függetlenné váltak a központi hatalomtól. A "kék-kendek" égi eredetűnek tartott

fejedelmi törzse a Duna felső folyásánál vagy a Nyírség vidékén telepedhetett le, a gyula cím Tétény (Töhötöm) vezérre és leszármazottaira szállt, akik a Dunántúl északi részén, majd leginkább Erdélyben rendelkeztek szállásbirtokkal.

S bár a nagyfejedelmi, vagy vezérlo fejedelmi címet Solt után egy másik Árpád-ivadék, Fajsz, majd Solt fia Taksony örökölte, a valódi hatalmat az egy-egy tartomány fölött uralkodó nemzetségek képviselték: a Dunántúlon Bulcsú és Lél, Erdélyben a gyula, délen pedig, később, az 1000-1028 között uralkodó Ajtony volt az úr, kinek uralma Bódönig (Vidin) és Szörényig (Turnu-Severin) terjedt. Bulcsú és Lél már 950 körül Bizáncban keresztény hitre tértek, de ez nem akadályozta meg őket abban, hogy - többnyire különböző szövetségesek hívására - sikeres hadjáratokat (kalandozásokat) vezessenek Nagy Károly egykori birodalmának tartományai, Itália, illetve a német fejedelemségek, közöttük Bajorország ellen is, s hogy ezeket adófizetésre kötelezzék. A Bizánc központú keleti, és a Róma központú nyugati mintájú kereszténység közötti szakadás ekkor már rég nem csak vallási, hanem elsősorban hatalmi ellentétet tükrözött. A német trónra lépő I. Henrik, 933-ban Merseburgnál,

majd ennek fia I. Ottó, 955-ben Augsburgnál mért súlyos vereséget a magyarokra, s a fogságba esett Bulcsút és Lél kivégeztette. Taksony fia Géza, amikor a fejedelmi székbe lépett (970), világosan látta maga előtt a helyzetet: a hatalmát belülről fenyegető tartományurakkal s a külső ellenséggel szemben egyaránt csak úgy léphet fel sikeresen, ha nyugaton, elsősorban a németek felé keres szövetséget. Ehhez a szövetséghez pedig egyetlen út vezetett: a Róma-központú, latin kereszténység felvétele. A magyarság tömeges, latin kereszténységre való térítése valójában Géza idején kezdődött, de művét fia, a kereszttségben István nevet nyert Vajk teljesítette ki. Köztudott, hogy I. (Szent) István (1001-1038 között király) egyik legelső tette az volt, hogy országát tíz püspökségre osztotta (Esztergom, Győr, Veszprém, Pécs, Vác, Eger, Kalocsa, Csanád, Bihar és Gyulafehérvár), ezeknek élére püspököket állított, fejüknek és vezérüknek pedig az esztergomi érseket jelölte ki. Miután 1003-ban véget vetett az erdélyi gyula hatalmának, 1028-ban Csanád-vezette hadaival megsemmisítette a Délvidék, s ezen belül a Dunáig s Oltig tartó Szörénység urának, Ajtonynak hatalmát is, létrehozta egységes és erős birodalmát: Magyarországot

városokról, mint Bákó (Bacău), Berlád (Bîrlad), Egyedhalma (Adjud), Herló (Hîrlău), Jászvásár (Iași), Karácsonykő (Piatra-Neamț), Kotnár (Cotnari), Moldvabánya (Baia), Németváros (Tîrgu-Neamț), Románvásár (Roman), Szépváros (Tîrgu-Frumos), Szucsava (Suceava), Tatros (Trotuș), Vasló (Vaslui) és egy sor kisebb településről, közöttük Kászón (Cășin) és Ojtoz (Oituz) falvakról.

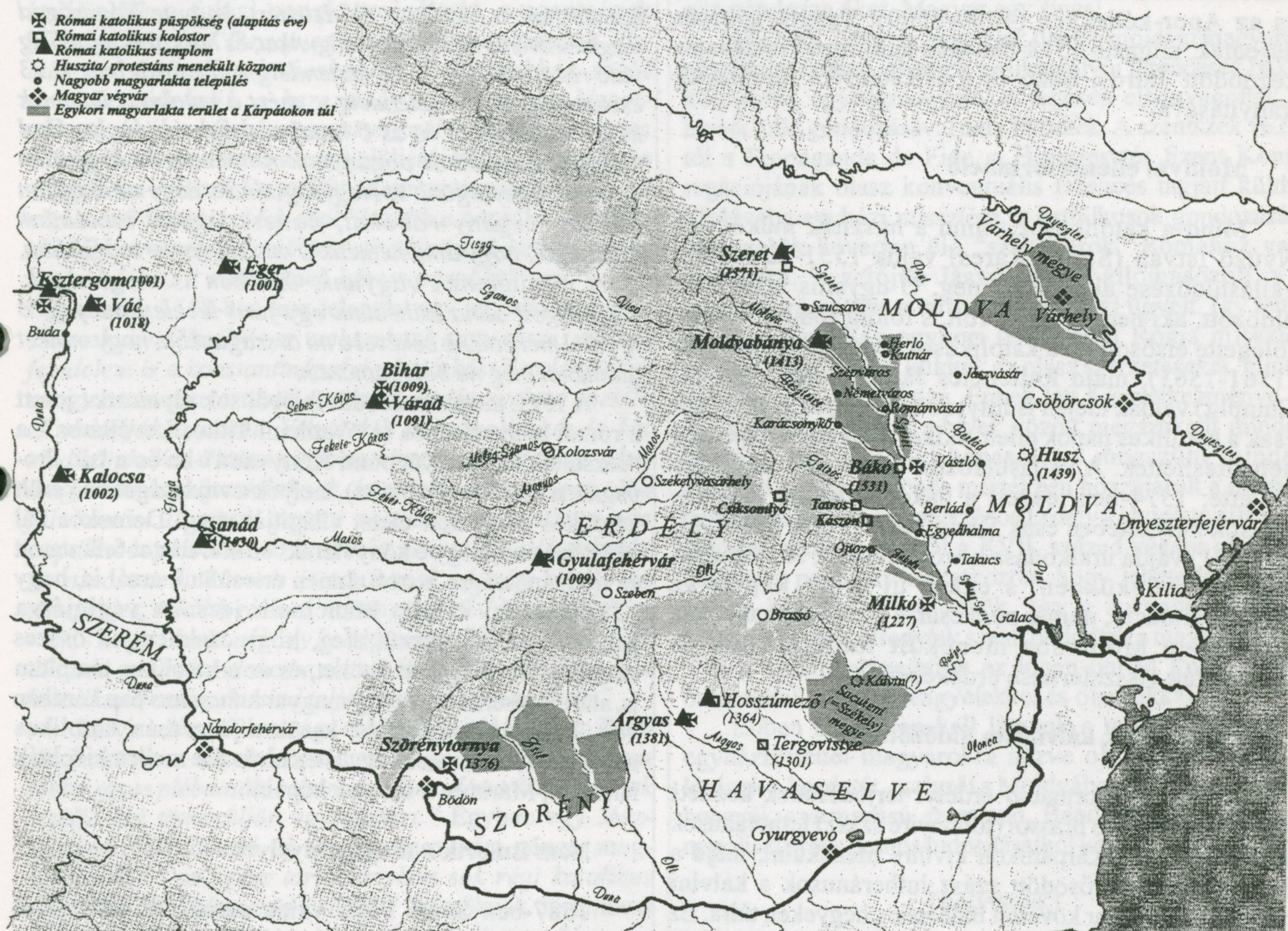
A XV. század folyamán Magyarország és Moldva viszonya lényegét tekintve nem változott: a vajdaság továbbra is a király hűbérese volt, amint arra Mátyás magyar király egyik lengyelekhez írt levele is rámutat: *“Ama földnek joga a mienk a legrégebbi, megszakítás nélküli idők óta, amit a magyar királyi cím is igazol, [amelyet] nem csak esetleg, hanem megszakítás nélkül viseltek elődeink... Elődeinktől tudjuk, hogy emberemlékezet óta a moldvai vajdák mindig a magyar királyoknak szolgáltak, és hogy a vajdaság feje senki sem lehetett jóváhagyásuk nélkül, a minket nemző édesapánk [Hunyadi János] csupán csak kormányzó volt, mégis következetesen és ellentmondás nélkül ő tette a vajdákat vajdákká.”*

A korábban említett püspökségek és kolostorok többnyire a XV. század végéig, a XVI. század közepéig

működtek, amíg a magyar politika hatóköre még túlért a Kárpátokon. Megszűnésük után az egyházi élet irányítását a kolostorok vették át, amelyek egyben kulturális központok voltak. Kezdetben Szeret domonkos kolostora és Tatros töltött be jelentős szerepet (pl. itt készítette el Németi György 1466-ban a ma Müncheni-kódex néven ismert művet, amely a négy evangélium magyar fordítását is tartalmazza), de a moldvai katolikus hitélet irányítója egyre inkább a Bákói obszerváns ferencesek kolostora lett, melynek keretében a csíksomlyói ferencesek fiókkolostora is működött. Ugyancsak Bákóban alakul meg 1531-ben a megszűnt öt moldvai püspökség jogutódjaként a *“moldvai püspökség”*, mely hamarosan az ellenreformáció egyik központja lett. Ekkor tűntek fel ugyanis éppen Bákóban az első huszita üldözöttek, akiket a XVI. században a lutheri és kálvini reformáció üldözöttjei követtek.

Huszita üldözöttek

Husz János (Jan Hus: 1371-1415) cseh hitújító tanai 1410-16 táján kezdtek terjedni Magyarországon, elsőként a Szerémségben (Délvidék, a mai Szerbiához csatolt terület), majd Erdélyben is, de Zsigmond király 1436-ban elrendelte a huszita tanra tért hívek visszatérítését a

Magyarország keleti tartományai a középkorban, különös tekintettel a Kárpátokon túli területek magyarságának elhelyezkedésére és egyházi szervezetére

katolikus egyházba. A végrehajtást Marchiai Jakab szigorú ferencrendi szerzetesre bízta, aki az ország főpapjaitól és főuraitól támogatva kemény eszközökkel munkához látott. Ugyanebben az évben Budai Nagy Antal vezetésével Erdélyben nemesség ellenes parasztháború tört ki, s ennek résztvevői Bábolnán a huszita táboríták mintájára szekértáborba gyűltek. A felkelés vérbefojtása (1438) után sokan menekültek Moldvába, s ezeket Sándor (Alexandru cel Bun) vajda megtúrta és befogadta. Számuk jelentősen gyarapodott a Szerémségből elűldözöttekkel, akik a Dunán lehajózva, majd a Szeret folyó mentén ugyancsak Moldvába menekültek (1439). Két évtizeddel később, 1460-ban Mátyás király vette üldözőbe az Észak-Dunántúlon még fellelhető huszitákat: prédikátoraikat elevenen a földbe ásatta, híveiket pedig Moldvába száműzte, ahol ezek lakóhelyüket - vezérük emlékére - *Husz-nak* (Huși) nevezték el. Sok huszita telepedett le *Csöböröcsökben* (Ciuburciu, Besszarábia), ahol később az 1484-ben török kézre került Dnyeszterfehérvár elmenekült magyar védői is hozzájuk csatlakoztak.

A huszita tanítás fontos tétele az ige anyanyelven való hirdetése, a Szentírás anyanyelven való olvasása volt. Moldvában két huszita pap, *Pécsi Tamás* és *Újlaki Bálint* a bibliát magyar nyelvre fordította. Eredeti munkájuk, a *"Huszita Biblia"* még nem került elő, de másolatai fennmaradtak a Bécsi-kódexben (1450 körül) és az Apor-kódexben (1490-1500). Tanaik gyorsan terjedtek, mígnem 1518-ban erős katolikus visszahatás kezdődött Tatros, Bákó és a csíksomlyói ferencesek irányításával.

Moldvai ellenreformáció

Mind a katolikusok, mind a husziták működését Nyúzó István (Stefan Rares) vajda 1551-52 közötti vallásüldözése akasztotta meg. Ő ugyanis mindenkit üldözött, aki nem ortodox volt, s földig rombolta vagy fölégette elsősorban a katolikusok templomait. Despot (1561-1563), majd Rettenetes János (Ioan-Vodă cel Cumplit) vajdák idején is folyt az üldözés, de már főként csak a katolikus papok ellen, akiket protestáns papokkal helyettesítettek. A vallásüldözést török-tatár pusztítás követte: 1574-ben leégett a bákói kolostor. A katolikusok helyzetében csak *Sánta Péter* (Petru Șchiopul, 1574-91) vajda uralkodása hozott javulást, aki mindent megtett érdekükben, s ekkor új erőre kapott az ellenreformáció, immár nem csak a husziták, hanem az időközben Moldvába menekült lutheránusok és kálvinisták visszatérítése érdekében is.

Lutheránus, kálvinista üldözöttek

A lutheri reformáció erdélyi terjedésének kezdeti szakaszában előbb brassói (többnyire szász) lutheránusok kényszerültek a Kárpátokon kívülre menekülni, majd a Brassóban megerősödött szász lutheránusok a kálvini reformáció magyar követőit üldözték a hegyeken túlra. Ez utóbbiak emlékét a Töröcsvári-szoros Havasalföld felőli előterében, az egykori *Săcuieni* (Székely) megyében levő *Calvini* (=Kálvin) nevű falu őrzi.

Katolikus üldözöttek

A protestáns erdélyi fejedelmek, Izabella és annak fia János Zsigmond (1541-71) uralkodásával kezdődően a vallási üldözések már a katolikusokat érték, akik közül sokan ugyancsak a Kárpátokon kívül kerestek menedéket. Ekkor viszont - mint láttuk - Moldvában is folyt a katolikusok üldözése, s bár Sánta Péter idején enyhülés következett, s az ellenreformáció új erőre kapott, Bákó mégsem tudta már betölteni korábbi szerepét. 1580 táján ugyanis a leégett kolostor romjain - elfoglalva a csíksomlyói magyar ferencesek tulajdonhelyét - egy Arsengo Jeromos nevű görög minorita szerzetes új házakat kezdett építeni, s ez hosszú vita kiindulópontja lett. Arsengo lengyel segítőtársakat is vitt maga mellé, akik szintén nem értették a katolikus magyar nép nyelvét!

Mehetnének békével a mi országunkba

A moldvai lakosságot közben a pestis és a török-tatár felváltva pusztította. 1585-ből való a moldvai magyar katolikusok első nyelvemléke, egy segélykérő levél, melyet fogságukból szabadulva írtak a császári kamarásnak, arra kérve, hogy adjon nekik útlevelet, mellyel országukba hazamehessenek. Ebből idézünk, a szöveget mai olvasat szerint adva: *"Rabságunk után mi szegény nyomorúlt rabok könyörgünk a hatalmas élő Istenért, hogy te Nagyságod megtekintvén a mi nyomorúságunkat, és hosszú esztendőig való rabságunkat - ki 18 esztendeig volt rabságban, ki 23 esztendeig, ki 15 esztendeig -, azért a hatalmas Istennek kegyelmességéből és az ő hatalmassága és jóvolta által megszabadultunk a pogánynak rettenetes és kegyetlen igájától, könyörgünk te Nagyságodnak, hogy ne hagyjon minket szegény rabokat, hanem legyen minékünk segítségül, hogy átmehténnek a mi szegény országunkba, mert mezítelenek vagyunk, és éhen is meghalunk. Nagyságod adna minékünk egy járó levelet, mely járó levéllel mehténnek békével a mi országunkba, hogy minket utunkban meg ne bolygatnának."*

A XVI. század második feléből sok olyan adat jutott a római könyvtárakba (a "Vatikáni Titkos Levéltárba", a "Jezsuiták Római Központi Könyvtára"-ba és a "de Propaganda Fide" levéltáraiba), melyek a vajdaságokba került katolikus magyarok életét világítják meg. Domokos Pál Péter érdeme, hogy e könyvtárakban sok adatot felkutatott és nyilvánosságra hozott. Innen értesülünk arról is, hogy 1582-ben egy Giulio Mancinelli jezsuita végigjárva Moldvát azt állapította meg, hogy csaknem az összes katolikusok elhagyták hitüket, és az a katolikus templom is, ahol ő misézni akart, egy magyar lutheránus pap kezében volt. Protestánsok kezébe került a jászvásári katolikus templom is, ahonnan az egy Isten hirdetése mellett kidobták Krisztus, Mária és a szentek képeit.

Nem ismerik a magyar nyelvet

1587-ben Sánta Péter vajda parancsot adott ki a protestantizmus ellen, s ebben 100 ökör büntetés terhe mellett megtiltotta a katolikus plébánosoknak, hogy a templomba protestáns papot beengedjenek. A vajda

tanácsadója az albán származású Bruti Bertalan kancellár volt, aki 1588-ban Jászvásárról levelet küldött Nápoly érsekének, melyben arra panaszkodott, hogy a *“jelenleg itt működő ferences atyák kevesen vannak, és nem ismerik a magyar és a német nyelvet, s így nem tudják ellátni az itteni katolikusok lelki szükségletét”*, ezért papokat kért többek között a *“csupa magyar- és németlakta”* Kotnárbá.

1588-ban már Sánta Péter vajda írt, egyenesen a pápának, s ebben megemlítette: *“Itt a helyzet az, hogy közük [mármint a katolikusok közé] többé semmi eretnecség be nem mehet, mert azt nemcsak mi, hanem a metropolita és a püspökök is büntetik.”* A vallási veszélyek elhárítására jezsuita atyákat kért, és kapott is: Lublinból! Ezek Moldva több városát bejárva megállapították, hogy a vajdaságban különféle vallású és szertartású embereket találtak: *“A vezető helyet a rutének tartják, akiknek számos kolostoruk, templomuk, pátriárkájuk, metropolitájuk, vladikájuk [püspökük] és papjuk van. Aztán vannak örmények, akik saját templomaikkal különülnek el a ruténektől. Harmadszor magyarok és szászok ... Laknak itt még kevesen Itáliából, Chios szigetéről és Albániából ... valamint a régi Oláhországból, mely a rómaiak egykori gyarmata.”*

A Jézus Társaság (jezsuiták) feladata Moldvában az volt, hogy visszaszorítsák az Erdélyből jövő protestantizmus továbbterjedését. A nős papokat kiűzték, s átvállalták a falusi papok szolgálatát, a szentségek kiszolgáltatását. *“De sajnos nincsen magyar papunk. Egy magyar szolgál tolmácsként a magyarokhoz szóló szentbeszédeknel, a keresztség és házasság kiszolgáltatásánál, a bűnbánat szentségénél”* - jelenti Johannes Küinig Schönhonianus a rend előljárójának. Ugyanebben a levélben - Bruti kancellár adataira támaszkodva - 18 várost és 9 falut sorol fel, ahol *“katolikus püspök itt ezekben az időkben nincs; valamikor a váradi püspök látogatta meg ezt a vidéket. A ruténeknek három püspökük van”* - írja. Ugyancsak 1588-ban tesz jelentést egy jezsuita rektor is: *“Ennek a vidéknek és az embereknek nagy része, maga a fejedelem is a konstantinápolyi pátriárkáktól való görög, avagy rutén szertartások szerint él. Rutén nyelven éneklék és mondják a misét. Van nekik metropolitájuk és két vladikájuk. Van a tartományban mintegy tizenöt város, ahol magyarok és szászok laknak, és számos magyar van több faluban is. Itt nincs semmi nehézség, de szükség van papokra és plébánosokra, akik itt nem találhatók. Iskolák itt nincsenek, és nem is tanítanak. A nép kiváló és tehetséges, inkább ravasz, mint egyszerű.”* Nem kétséges - írja - hogy *“ha itt néhány kollégiumot alapítanánk, akkor állandó eredményt lehetne elérni. Ez kitűnik abból, hogy a katolikus örmények mind teljességgel megmaradtak.”*

Látva a Jézus Társasága eredményeit, 1590-ben Bruti azt javasolta a nápolyi érseknek, hogy *“ne álljanak fenn többé egyes plébániák, hanem minden a Jézus Társaságnak rendje alá tömörüljön egységesen.”* Egyben egy Jászvásáron felépítendő új templomhoz kért pénzt, megjegyezvén: *“az egész tartományban sok régi katolikus templom áll, valamennyi kőből.”* Püspöknek Jeronimus ferences atyát jelölte, s kérte tisztségében való megerősítését.

Sánta Péter vajda 1591-es népszámlálási adataiból a moldvai magyarság létszámára is fény derül: Moldva egész területén ekkor kb. 50 000 ember élt, akik közül 15-20 000 katolikus. Ezeknek nagy része magyar, kis része pedig szász volt.

Ebben az évben azonban jelentős változás állt be a katolikus életet irányítók személyét illetően. Az említett Arsengo Bákóból eltávozott, s helyébe XIV. Gergely pápa Quirini Bernátot nevezte ki argyesi püspökké, bákói székhellyel a moldvai egyház fejévé. Sánta Péter vajda is otthagyta Moldvát, s helyébe Áron vajda következett, aki Bruti volt kancellárt megölette.

Quirini első, 1597-ből való jelentéséből megtudjuk, hogy Kotnáron *“eretnek”* tanítót és papjelöltet talált, egy erdélyi embert, aki saját házában magyar és latin nyelven tanított, s akinél 3 magyar nyelvű eretnek könyv és egy magyar biblia volt. 1602-ben ezt írja: *“A tatárok katolikus templomaink javarészét feldúlták...”*, majd 1604-ben: *“A tatárok ebben az évben Erdélyből, Oláhországból és Moldvából mintegy 100 000 embert fűztek rabszíjra. A csatában elesetteknek se szeri, se száma...”* Még ugyanabban az évben maga Quirinius is a tatárok áldozatául esett.

Egy 1606-ból való tájékoztatás 15 plébániát sorol fel 24 templommal, megjegyezvén, hogy ezeknek katolikusai magyarok és szászok, s összesen 3 szász és egy lengyel pap gondozza őket. Magyar egy sincs!

1611-től 200 évig lengyelek ültek a moldvai magyarok püspöki székében, elvették a csíksomlyói ferencesek bákói kolostorát, egyházmegyéjüket teljesen elhanyagolták, s híveik lelki gondozásával nem törődtek. A szentszék 1620-tól a Propaganda de Fide, a Hitterjesztés Szent Kongregációjának olasz konventuális ferences tagjait küldte Moldvába egyházi misszióra, a katolikusok gondozására és a velük keverten élő *“szakadárok”* Rómához való térítésére. Vezetőjük Jászvásárban állomásozott, s a távolból irányította a tartomány egyházi ügyeit. Így lett a magyar királyság egykori területéből Róma missziós területe, melyre úgy küldték az olasz szerzeteseket, mint a pogány, vad népek közé. Ennek lett a következménye az is, hogy az új papok s hívek között megszakadt minden vérségi, lelki, nyelvi kapcsolat s megszűnt minden érdekközösség. Különös mértékben hozzájárult a magyar papok hiányához a szomszédos Erdély kálvinista állammá való átalakulása is, ahol a XVII. század végére oly nagy katolikus paphiány mutatkozott, hogy lehetetlenné vált onnan Moldvába küldésük. Így a sorvadó moldvai magyarság fölül elfogytak s nem pótlódtak a magyar papok, s meg kellett elégedniük az innen-onnan jövő *“kóbor barátokkal”*, főként lengyelekkel és olaszokkal.

Ebben a tényben kell látnunk a moldvai katolikus egyháztörténet magyarokra nézve oly szomorú alakulásának a kezdetét, melyről a Moldvába 1644-ben érkezett bosnyák származású szemtanú, Bandinus Márk marciánopoliszi érsek pontos tudósításaiból kapunk hiteles képet.

(Folytatjuk)

Összeállította: **Molnár-Veress Pál**

Ötven éve, 1947-ben bonyolították le a szlovák-magyar lakosságcserét, ami elvileg is, gyakorlatilag is a felvidéki magyarság szerves struktúrájának megbontását, fellazítását, javainak elvesztését jelentette, az emberek évtizedekre kiható megfélemlítését hozta magával. "Ez a népcsere irtózatossághoz, nehézségekhez, lélekveszedelemmel, csalódásokkal és halálos elkeseredésekkel fog járni" - figyelmeztetett rá már 1946-ban Ravasz László református püspök, majd a *fait accompli* után, egyházkerületének 1947-es budapesti közgyűlésén így nyilatkozott: "A keresztyén egyház egyként tiltakozik ellene, akár zsidókat telepítenek át gettóba, akár svábokat üznek ki százados otthonukból, akár magyar embereknek kell elhagyniuk azt a földet, amelyen őseik ezer év óta laktak." Az emlékezés még nem oldhatja békévé a fél évszázada elszenvedetteket, hiszen - kifinomultabb eszközökkel, kevésbé nyíltan, de ugyanolyan céltudatosan - a mai szlovákiai kormányzat ugyanazt a felszámolási politikát folytatja a felvidéki magyarsággal szemben, mint ötven évvel ezelőtti csehszlovákiai előde.

Új magyar szenttel bővült ez év júniusában a katolikus egyház által szentnek nyilvánított, katolikus szóhasználatú szentté *avatott* személyek pantheonja. Nagy Lajos királyunk (uralkodott 1342-1382) legkisebbik lányáról, Hedvigről van szó, aki 1372-ben született, s mert Lajos a lengyelek királya is volt, halála után a lengyel nemzet határozott kívánságára megörökölte tőle a lengyel trónt. 1383-ban, tizenegy éves korában lett a lengyelek királynője, és tizennégy éves korában ment férjhez Jagelló litván fejedelemhez, azzal a kikötéssel, hogy az akkor még pogány fejedelem népével együtt felveszi a kereszténységet. Így lett Hedvig, lengyelül Jadwiga, a lengyel Jagello dinasztia ősanja és a litvánok megtérítője, s rövid élete folyamán - 1399-ben, huszonhét évesen halt meg - templomok, kolostorok, iskolák, egyebek mellett a krakkói Jagello Egyetem alapítója és támogatója, akit a lengyelek és litvánok eddig is, hivatalos szentté avatás nélkül is nemzeti szentjükként tiszteltek. A kanonizálás szertartását ez év június másodikán végezte II. János Pál pápa Krakkóban, hír szerint közel egymillió hívő jelenlétében.

Ezer éve, 997-ben alapította Trondheim városát a Nidälv mentén Olav Tryggvason norman király, és az évfordulóra több európai uralkodó részvételével zajlott rendezvényekkel, valamint - természetesen - ünnepi istentisztelettel emlékeztek a mai helybeliek ez év júliusában. Trondheim egyébként nem alapítója, hanem a székesegyházában eltemetett Olav Haraldson, azaz Szent Olav miatt vált híressé. A kalandos életű viking részt vett a mai Angliában a dánok és angolszászok küzdelmeiben, majd miután Normandiában felvette a kereszténységet, 1015-ben visszatért Norvégiába, s hamburgi-brémai és svéd szövetségben harcolt a hódító dánok ellen, egyúttal a hitet is terjesztve. Miután elesett a Stiklastad melletti csatában, holttestét ezüst koporsóba zárva helyezték el az akkor épült székesegyházban, amely ennek köszönhetően vált az egész északi térség legnépszerűbb zarándokhelyévé a következő évszázadokban.

És még egy ezres évforduló az idén: 997-ben halt meg Szent Adalbert (született kb. 955-ben), a cseh főúri családból származó egyházi férfiú, a Stephanus, azaz István névre keresztelt Vajk magyar fejedelemfi nevelője, bérnáló papja. Fáradhatatlan térítője volt az akkori Közép- és Kelet-

K E R E S Z T É N Y

Európa pogányainak: miután Géza fejedelem és fia alatt biztosítva látta a magyar szállásföldeken a kereszténység jövőjét, egy azóta eltűnt, a németiségbe olvadt szláv nép, a balti poroszok közé ment az evangéliumot hirdetni, s ott szenvedett vértanúságot.

Kizárta a svéd egyház papjainak sorából a stockholmi székeskáptalan (püspökségi szinten működő egyházi törvényhatóság) Ma Oftedal lelkésznőt, a közismert és sikeres író, *Doxa* című önéletrajzi könyvében elbeszélte spiritiszta, sámánista és egyéb, egyházi szempontból legalábbis kétesnek mondható kapcsolataiért, okkult szertartásokon való részvételéért, valamint azért, hogy keresztény felbuzdulásának egy újabb hullámában újrakereszteltette magát a svéd egyház egy fungens lelkészével. Ne essék tévedés, az ítélet nem az ellen szól, hogy Ma Oftedal mindezt *megírta*, hanem az ellen, hogy mindezt *megcselekedte*, amivel - véleményünk szerint is - nehezen vagy sehogy sem kiköszörülhet a csorbát ejtett saját lelkészi személyiségének hitelességén. A svéd egyház papnőjét sújtó ítéletért az írónőt azonban valószínűleg megvigasztalja az, hogy irodalmi szempontból jóakarattal is csak középszerűnek nevezhető könyve, amelynek egyes részletei leginkább egy olcsó amerikai tudományos-fantasztikus filmre emlékeztetnek, előkelő helyre került a sikerlistán, sorban állnak érte a könyvtárakban, és várható új kiadása.

A történeti, vallás- és művelődéstörténeti kutatások egymás után tárnak fel újabb és újabb régi keresztény iratokat, amelyeket a sajtó gyakran nevez "új evangéliumoknak". Legutóbb egy amerikai tudós, Paul Mirecki, a Kansas University professzora vélt felismerni egy általa restaurált, megfejtett és összeállított kéziratban egy újabb "evangéliumot", amely Jézus és tanítványai beszélgetéseiből nyújt rövid részleteket. Teológiai szempontból a szóhasználat helytelen, hiszen evangélium csak egy van: az az *örömmüzenet* (az *euangelion*, azaz *jó hír* görög szóból), amely Jézus letéről, haláláról és tanításairól, azaz megváltó művéről ad hírt az embereknek. De helytelen a szóhasználat irodalomtörténeti, műfajelméleti szempontból is, mert - pontatlanul ugyan, de hagyományosan - a Biblia újszövetségi részének azt a négy könyvét nevezzük evangéliumoknak, amelyek évszázadok óta közvetítik millió és millió ember felé a mondott örömmüzenetet. A régi keresztény iratok feltárásának csak örülhetünk, s mindenikben a bizonyágtétel újabb és újabb változatát, az egyetlen örömmüzenet újabb és újabb megfogalmazását láthatjuk. Az "új evangéliumok" szóhasználatot azonban el kell vetnünk, mert azt a benyomást kelti, hogy a kánoni, az egyetemes keresztény egyház által *szentírásnak* tekintett Biblia szövegei esetlegesek, viszonylagosak, s tetszés és érdek szerint helyettesíthetők másokkal.

A fentiekben leszögezettek ellenére joggal mondhatjuk: "új biblia" került elő az idén júniusban Németországban. Annak a Johannes Gutenberg (1394-1468) által nyomtatott ún. 42 soros latin Bibliának egy példányáról van szó, amely a legértékesebb ősnymtatványok egyike,

M Ű V E L Ő D É S

külön számon tartják minden egyes darabját, s amelyből most egy eddig azonosítatlanul lappangó példányt fedezett fel Joachim Stüben egyházi könyvtáros a Schleswig-Holstein tartományi Rendsburgban. Hírügynökségi jelentés szerint a Gutenberg-Biblia most ismertté vált negyvenkilencedik példánya az említett német tartomány könyvtárainak legrégebb nyomtatványa.

Károli Gáspár (1530-1591) neves egyházi írókról és bibliafordítónkról elnevezett díjat nyújtott át júliusban, a Vizsolyi Biblia megjelenésének évfordulóján, a díjat alapító magyar Művelődési és Közoktatási Minisztérium államtitkára Csoóri Sándor költőnek a magyarságot szolgáló irodalmi életművéért, valamint Tóth Kálmán teológiai tanárnak, a református Károli Gáspár Egyetem hittudományi kara nyugalmazott professzorának, az új magyar bibliafordítás munkálataiban való részvételéért.

Miután tavaly II. Alekszij moszkvai pátriárka vonakodása miatt meghiúsult a római katolikus és az orosz ortodox egyház Pannonthalmára tervezett "csúcstalálkozója", a moszkvai egyházfő az idén sem óhajtott személyes kapcsolatba kerülni II. János Pál pápával, bár erre az ausztriai Grazban rendezett nagyszabású ökumenikus találkozó jó alkalmat szolgáltatott volna. A történelmi aktus elmulasztásának, sőt elszabotálásának oka nyilvánvaló: az orosz hatalmi törekvéseket mindig híven szolgáló, azokhoz vallásos ideológiát szolgáltató orosz ortodox egyház ma sem hajlandó tárgyalásokba bocsátkozni a Sztálin által 1947-ben betiltott görög katolikus egyház szabadságának visszaállításáról, ortodox tulajdonba jutott templomainak visszaadásáról.

Az orosz ortodox egyháznak a mai orosz politikai életre gyakorolt befolyását egyébként jól jellemzi az a törvényjavaslat, amelyet az idén terjesztettek a *duma* (a moszkvai parlament) elé, s amely egyenlő jogokat akar biztosítani az orosz föderáció területén létező négy "hagyományos vallásnak": az orosz pravoszlávnak, az iszlámnak, a zsidónak és a buddhistának - az orosz pravoszlávn kívül más keresztény felekezetnek azonban *nem*. A törvényjavaslatot a *duma* júliusban elfogadta, elnöki aláírására azonban még nem került sor: Borisz Jelcin elnök, úgy látszik, érzékeli a demokratikus világ rosszallását, akárcsak a második világháború idején a Szovjetunióba hurcolt műkincseket véglegesen orosz tulajdonnak nyilvánító, a *duma* által szintén lelkesen elfogadott törvényjavaslat esetében, melynek aláírását hasonlóképpen régóta halogatja. Örülünk neki, hogy a kérdésben a svéd diplomácia is állást foglalt, s a július derekán stockholmi látogatáson tartózkodó Alekszander Avgyejev orosz külügyminiszter-helyettesnek tudomására hozta, hogy Svédország vallási diszkriminációnak tekinti a törvényjavaslatot, amely magával az orosz alkotmánnyal is ellentétes. Még nem tudjuk, mi lesz az ügy végkifejlete, de az a tény, hogy a keresztény felekezeteket sújtó diszkrimináció hivatalossá tételének terve egyáltalán felmerülhetett az orosz föderációban, nem sok jót jósol a jövőre nézve a többi vallásoknak sem.

Sehol sem mennek a szomszédba egy kis vallási szűklátókörűségért, vonhatjuk le a tanulságot Nathan Shacharnak, a *Dagens Nyheter* jeruzsálemi tudósítójának a legnagyobb példányszámú svéd napilap július 24-iki számában közölt tudósításából. Shachar leírja, hogy a minap egy építkezés közben az időszámításunk szerinti negyedik századból való bizánci romokra bukkantak, ezt nyomban jelentették a régészeti hatóságoknak, a régészek kiszálltak, s megkezdték a lelet tanulmányozását. Rövidesen azonban fanatikus óhitű zsidók jelentek meg a színen, tettelegességgig fajuló vitába bocsátkoztak a régészekkel, s a közbeavatkozó rendőrség végül is a régészeket szólította fel a hely elhagyására. Shachar megmagyarázza, hogy a szent iratokat fundamentalista módon értelmező zsidókat - akárcsak a hozzájuk hasonló keresztényeket - főképpen az izgatja, nehogy a régészeti kutatások más időpontokat állapítsanak meg bizonyos történelmi eseményekre vonatkozóan, mint ami a szent iratokban áll. A törvény betűjének a törvény szelleme fölé helyezése épp a régészet vonatkozásában már csak azért is szomorú jelenség a modern Izraelben, írja Sachar, mert az újkori zsidó nemzeti érzés megalapozásában nem kis része volt Izrael igen gazdag régészeti örökségének. Mi sem jellemzőbb erre, mint az, hogy a Holt-tenger melletti legendás Massada fellelővárát felfedező-feltáró archeológus ugyanaz a Yigal Yadin volt, aki az 1947-49-es függetlenségi háborúban ellátta az izraeli csapatok főparancsnoki tisztét.

A nyugati kereszténység földrajzi "felségterülete" addig tart, ameddig orgonák vannak a templomokban, - a keleti kereszténység liturgikus egyházi zenéjét a karének jellemzi. A közép-európai térségben ebből a szempontból is Erdély a nyugati kereszténység végvára. Az a nagyon alapos, adataiban és értékeléseiben egyaránt megbízható könyv tehát, amelyet Dávid István orgonaművész és zenei szakíró állított össze *Műemlék orgonák Erdélyben* címmel, ennek a végvárnak a bástyáit térképezi fel, s egyúttal felvázolja azokat a sürgős feladatokat, amelyek az erdélyi magyar és német egyházi közösségekre, valamint a tehetősebb európai testvéregyházakra várnak e műemlékek megmentése és használatban tartása érdekében. A kolozsvári Polis Könyvkiadó és a budapesti Balassi Kiadó közös gondozásában 1996-ban megjelent könyv az idén jutott el szerkesztőségünkbe, az előbbi kiadó ajándékaként.

És még egy könyvajándék, nem szerkesztőségünknek, hanem több mint félezer svédországi magyarnak: Csögör András németországi emigráns sorstársunk *Versék* című, a Balassi Kiadónál 1997-ben megjelent gyűjteményes kötete. Ebből a gondosan tervezett külsejű, gazdag érzelmi-gondolati tartalmú, Sütő András előszavával ellátott kötetből a szerző személyes ajándékaként egy-egy példányt kapott a stockholmi székhelyű Erdélyi Könyv Egylet minden tagja, amely az EKE idején, *Egy kisebbség kisebbségei* című könyvével együtt jutott el a megajándékozottakhoz. Örömmel jegyezzük meg, hogy a kötet *Öregkori miatyánk* című nyitó verse lapunkban jelent meg első közlésben, s hogy Csögör András itt nálunk, a stockholmi Magyar Házban, az Ökumenikus Önképzőkör rendezésében tartotta egyik első szerzői estjét. Lapunk felkérést kapott az Erdélyi Könyv Egylet kuratóriumától, hogy nyilvánosan tolmácsolja a tagság köszönetét a szerző gesztusáért.

Folke Isaksson a magyar költészet bemutatásával folytatta népszerű világirodalmi tévéműsor-sorozatát július 13-án, vasárnap, majd ismétlésben 14-ikén - nézettség szempontjából őszintén szólva nem a legjobb időben, hiszen ilyenkor a svéd lakosság jelentős része szabadságon van. Maga a *Poesivandring: Ungern* címmel sugárzott műsor azonban hozzáértéssel és nem csekély empátiával hozta közel az alkalmi nézőkhöz a magyar költészetet, s felmutatta azt a szinte egyedülálló jellegzetességet is, hogy a vers nemzeti irodalmunk hajnalától kezdve - gondoljunk például Balassira - a mai napig gyakran vállal és tölt be élénk *közéleti szerepet*. Hogy a magyar költők legjobbjai az életüket tették rá lírájuknak erre a szerepére, azt többek között Petőfi hősi halálával, József Attila és radnóti Miklós más-másképpen tragikus sorsával példázta a jeles svéd költő és műfordító.

Tovább él a századelő óta állandónak vagy legalábbis folyton meg-megújulónak mondható magyar érdeklődés is az északi irodalmak iránt. Ennek a jele többek között az, hogy a jelenkori svéd irodalom két reprezentatív műve, Torgny Lindgren *Hummelhonung* és Göran Tunström *Tjuven* című regénye 1996 végén szinte egyszerre jelent meg a magyar könyvpiacra, az előbbi *Dongóméz*, az utóbbi *A tolvaj* címmel, mindkettő a Széphalom Könyvműhely gondozásában és Jávorszky Béla tolmácsolásában, a Svéd Intézet támogatásával. Említett regénye magyar fordításának megjelenése alkalmából Göran Tunström részt vett az 1997-es budapesti ünnepi könyvhéten: írókkal, műfordítókkal, kiadói szerkesztőkkel találkozott, s dedikálta könyvét a magyar olvasóknak.

Másodszor adnak ki a rendszerváltás óta összefoglaló, kézikönyvszerű munkát Budapesten az országban működő egyházakról és vallási közösségekről. Az első 1991-ben jelent meg *Egyházak és vallások a mai Magyarországon* címmel, a második most, 1997-ben *Az egyházak Magyarországon Szent Istvántól napjainkig* címmel. Az első rövid, vázlatos, tárgyilagos ismertetést nyújt, ideológiai szempontok nélkül (az elmúlt évtizedek vallás- és egyházellenes propagandája után már ez is pozitívum), - a második eleve úgy értékeli az egyházak létét és munkáját, mint ami az idők folyamán "az ország megmaradását, kulturális és emberi felemelkedését szolgálta" (*Reformátusok Lapja*).

Színvonalas és a hely szelleméhez méltó előadásokkal várta és várja látogatóit az idén nyáron is - immár nyolcadszor - az Esztergomi Várszínház. Kiemelten említjük ezek közül a modern életérzést és vallásos áhítatot sugárzó, a Máté evangéliuma alapján készült *Godspell* című zenés játékot (ez volt a nyitó előadás június 27-ikén), - a Mindszenty József esztergomi érsek, hercegprímás életéből ihletődött, *Szeretlek, Faust* című színpadi összeállítást, - az Esztergom ostromakor a város védelmében 1594-ben hősi halált halt költőnek emléket állító, *Balassi* című zenés játékot (Rossa László és Mészöly Gábor műve, amelynek itt volt az ősbemutatója július 10-ikén), - valamint az augusztusi nemzeti ünnep előestéjére időzített, egyben záró előadásnak szánt, Kós Károly azonos című regényéből dramatizált színművet, *Az országépítő-t*, amelyet a vendéglátó esztergomiak és a vendég temesváriak közösen vittek színre.

Száz éve, 1897-ben jelent meg Bram Stoker író szerző rémregénye a Transsylvania vadromantikus hegyei között tanyázó, élőhalott létét embervérrel fenntartó vámpírról, Drakula grófról. Az irodalmi szempontból gyenge középszer - vagy még azt sem - képviselő regény a megjelenése utáni évtizedekben nem volt különösebben népszerű az ifjúság körében, - ekkor még a felfedező, a hódító, a világot a tudomány és a technika erejével birtokba vevő Jules Verne-i, H.G. Wells-i hősök lelkesítették a fiatalokat. Művelődéstörténeti és lélektani talány, hogy mi az oka a Drakula-téma egyre növekvő népszerűségének a huszadik század második felében, a tudományos-műszaki forradalom korában. A lehetséges magyarázatok közül a legegyszerűbb az (amely egyébként csak a divat *terjedésére* vonatkozik), hogy a filmipar felkapta az olcsó, de hatásos trükkök használatára és egyszerű, de szintén hatásos feszültségteremtésre alkalmas témát. Közelebb visz a jelenség megértéséhez az az elmélet, hogy az információrobbanás korában egyre kevesebb ember tud lépést tartani az exponenciálisan növekvő tudásanyaggal, egyre kevesebb ember képes érteni a világot, s ezért ha olvas vagy ha filmet néz, olyan témákat keres, amelyeket egyáltalán nem kell érteni, csak borzongani kell tőlük, abban a kellemes meggyőződésben, hogy ilyesmit megtörténhetnek, ám sohasem *velünk*. De talán még több az igazság abban az elméletben, amely szerint a Drakula-divat visszahatás a jelenkori ifjúsági szubkultúra "izompacsirta"-hőseire, a terminátorokra, a denevér- és pókemberekre, acélemberekre, akikhez sok fiatal nem tud hasonló lenni, s ezért nagyobb örömet leli a kísértetek, vámpírok stb. látványában és ezek rejtélyes képességeinek elhívésében. - Akárhogyan van is, mi a magunk részéről lehangolónak és aggasztónak tartjuk a jelenséget. És nem annyira arra vagyunk kíváncsiak, hogy éretlen fiatalokat miért érint meg tömegesen a Drakula-téma "varázsa" (erre, érthető módon, a reklámszakértők is kíváncsiak lehetnek), mint inkább arra, hogy érett felnőttek, filmesek, kiadók, tévéműsor-szerkesztők, kultúrpolitikusok és más felelős tényezők miért terjesztik és hagyják terjedni a tudás helyett a tudatlanságot és ostobaságot, a hit helyett a babonát, a tudás és a hit fénye helyett a sötétséget.

Mi magyarok különösen jól érzékeljük a Drakula-téma tudatlanságot terjesztő hatását a téma földrajzi és történelmi vonatkozása kapcsán. Mindennapos tapasztalatunk szerint száz nyugat-európai vagy északi, gimnáziumot végzett átlagember közül kb. kilencvennyolc "tudja", hogy Transsylvania Drakula országa, Drakula pedig egy hivatásos vámpír, akinek kártétele ellen a lakosság fokhagymát fogyaszt - és jó, ha kettő tudja, hogy hol van Erdély, kik laknak benne, milyen szerepet játszott ez az országrész az európai történelemben - például a harmincéves háború idején, amikor Bethlen Gábor, II. Gusztáv Adolf svéd király sógora és Protestáns Unió-beli szövetségese volt benne fejedelem.

A budapesti *Unitárius Élet*, a magyarországi unitárius egyház havi folyóirata, átvette lapunktól és folyamatosan közölni kezdte a Miatyánkról szóló, nálunk 1995-96-ban megjelent rövid eszme-futtatásokat. Az első két rész a lap 1997. június-júliusi összevont számában olvasható.

V.Z.

(Egyházi közösségünk jövőjével kapcsolatos írások és dokumentumok folytatása a 3. oldalról)

FÖRSLAG TILL LAG OM TROSSAMFUND

Allmänna bestämmelser om trossamfund m.m.

1§ I regeringsformen finns bestämmelser om religionsfrihet. Var och en har dessutom rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet i enlighet med lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

2§ Med trossamfund avses i denna lag en gemenskap för religiös verksamhet, där det ingår att anordna gudstjänst.

3§ Ingen är skyldig att tillhöra något trossamfund.

4§ Vid barns inträde i eller utträde ur ett trossamfund skall barnet själv ha samtyckt till in- eller utträdet, om barnet har fyllt 12 år.

Den som fyllt 12 år får ensam träda in i eller träda ut ur ett trossamfund, om vårdnadshavaren samtycker till det. I takt med barnets stigande ålder och utveckling skall det härvid tas allt större hänsyn till barnets synpunkter och önskemål.

Registrerat trossamfund

5§ Med registrerat trossamfund avses

1. Svenska kyrkan,
2. andra trossamfund som har registrerat sig enligt denna lag.

6§ Föreskrifter om grunderna för Svenska kyrkan som trossamfund finns i lagen (1999:000) om Svenska kyrkan.

Registrering

7§ Ett trossamfund som har stadgar där det finns bestämmelser om trossamfundets ändamål och om hur beslut i trossamfundets angelägenheter kommer till stånd skall registreras av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, om trossamfundet begär det.

Ett trossamfund får registreras bara om dess namn klart särskiljer trossamfundets verksamhet från andras. Om det finns något sådant hinder mot registreringen som anges i 10 § firmalagen (1974:156), får trossamfundet inte registreras.

8§ Registreringen skall omfatta trossamfundets namn och stadgar samt de personer som är behöriga att företräda trossamfundet.

9§ Ett trossamfund som är registrerat får förvärva rättigheter och ta på sig skyldigheter samt föra talan vid domstol och andra myndigheter.

10§ Ett trossamfund skall avregistreras, om de krav som anges i 7 § inte längre är uppfyllda.

Avregistrering skall också ske om trossamfundet begär det.

11§ Ansvar för de förpliktelser som uppkommit för trossamfundet före registreringen övergår på det registrerade trossam-

TÖRVÉNYJAVASLAT A FELEKEZETEKRŐL

Általános rendelkezések a felekezetekről

1§ Az alkotmány rendelkezik a vallásszabadságról. Ezenkívül minden egyénnek joga van a gondolatszabadsághoz, a lelkiismereti szabadsághoz és a vallásszabadsághoz az emberi jogokat és az alapvető szabadságjogokat védő európai egyezményről szóló törvény (1994:1219) szerint.

2§ Felekezeten e törvény olyan közösséget ért, mely vallásos tevékenységet folytat, beleértve az istentisztelet tartását.

3§ Senkinek nem kötelező valamely felekezethez tartoznia.

4§ A gyermekeknek egy felekezetbe való belépéséhez, illetve abból való kilépéséhez a gyermek beleegyezése szükséges, ha az betöltötte a 12 évet.

Aki betöltötte a 12 évet, önmaga is beléphet egy felekezetbe, vagy kiléphet abból, ha ezt az eltartója jóváhagyja. A gyermek korbéli és fejlődésbeli előrehaladásához igazodva egyre inkább figyelembe kell venni a gyermek álláspontját és kívánságát.

Bejegyzett felekezet

5§ Bejegyzett felekezeten értendő

1. a Svéd Egyház,
2. más felekezetek, amelyek e törvény szerint bejegyeztették magukat.

6§ A Svéd Egyházra, mint felekezetre vonatkozó alapvető előírások a Svéd Egyházról szóló törvényben (1999:000) vannak.

Bejegyzés

7§ Bejegyzésre az a felekezet kerül, amelynek alapszabálya van, s ebben meg van határozva a felekezet célja és a felekezet ügyeiben való döntéshozatal módja. A bejegyzést a kormány, vagy a kormány által meghatározott hatóság eszközli, amennyiben ezt a felekezet kéri.

Egy felekezet csak akkor jegyezhető be, ha megnevezése tisztán megkülönbözteti tevékenységét másokétól. A cégtörvény (1974:156) 10§-ban megadott valamely akadály fennállása esetén a felekezetet nem lehet bejegyezni.

8§ A bejegyzésnek magában kell foglalnia a felekezet nevét és alapszabályát, valamint azon személyek megnevezését, akik a felekezet képviselőire illetékesek.

9§ Egy bejegyzett felekezet jogosultságot szerezhet, kötelezettségeket vállalhat magára, és fellephet a bíróságon és más hatóságoknál.

10§ Egy felekezet kijegyeztetik, ha a 7§-ban megadott követelmények többé nem teljesülnek.

A kijegyeztetés akkor is megtörténik, ha azt a felekezet kéri.

11§ A felekezetnek a bejegyeztetés előtt vállalt kötelezettségei a bejegyzett felekezetre a bejegyzési végzés által átruházódnak.

fundet genom registreringsbeslutet. Genom registreringen övergår även trossamfundets rättigheter till det registrerade trossamfundet.

Om trossamfundets verksamhet inte upphör vid ett avregistreringsbeslut enligt 10 §, övergår det registrerade trossamfundets rättigheter och skyldigheter på det oregistrerade trossamfundet.

Organisatoriska delar

12§ Ett beslut om registrering enligt 7 § får även avse organisatoriska delar av trossamfundet. Bestämmelserna i 7-8 och 10-11 §§ skall gälla även för sådana beslut. Avregistreras trossamfundet skall även dess organisatoriska delar avregistreras.

Organisatoriska delar av ett trossamfund som registrerats enligt 7 § får var för sig förvärva rättigheter och ta på sig skyldigheter samt föra talan vid domstol och andra myndigheter, om de är registrerade.

Svenska kyrkans församlingar, kyrkliga samfälligheter och stift är registrerade organisatoriska delar av Svenska kyrkan.

Registrerade trossamfunds namn

13§ För registrerade trossamfunds namn gäller 15 och 18-20 §§ firmalagen (1974:156).

Första stycket skall gälla också för registrerade organisatoriska delars namn.

Registrerade trossamfunds förhållande till tredje man

14§ För ett registrerat trossamfunds förpliktelser i förhållande till tredje man svarar endast trossamfundets tillgångar.

För förpliktelser i förhållande till tredje man som ett trossamfunds registrerade organisatoriska delar ådragit sig svarar endast den organisatoriska delens tillgångar.

Statlig hjälp med avgifter till registrerade trossamfund

15§ Svenska kyrkan har rätt till hjälp av staten med beräkning, debitering, redovisning och betalning av avgifter från dem som tillhör Svenska kyrkan.

Även andra registrerade trossamfund kan beviljas sådan hjälp. Bestämmelser om förfarandet finns i lagen (1999:000) om avgift till registrerat trossamfund.

Överklagande

16§ Beslut om registrering enligt 7 § eller om avregistrering enligt 10 § får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Det samma gäller beslut enligt 12 § första stycket.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2000.

2. Genom lagen upphävs religionsfrihetslagen (1951:680).

A bejegyzés által a felekezet jogosultságai is átruházódnak a bejegyzett felekezetre.

Ha egy felekezet tevékenysége nem szűnik meg egy, a 10§ szerint történő kijegyeztetés esetén, a bejegyzett felekezet jogosultságai és kötelezettségei a bejegyzetlen felekezetre szállnak.

Szervezeti részegységek

12§ Egy, a 7§ szerint történő bejegyzési végzés a felekezet szervezeti részegységeire is vonatkozhat. A 7-8 és 10-11 §§-ban foglalt rendelkezések ilyen végzésekre is érvényesek. Ha egy felekezet kijegyeztetik, akkor annak szervezeti részegységei is kijegyeztetnek. A felekezet azon szervezeti részegységei, amelyek a 7§ szerint bejegyzésre kerültek, egyenként is jogosultságot szerezhhetnek, kötelezettségeket vállalhatnak, és felléphetnek a bíróságon és más hatóságoknál.

A Svéd Egyház gyülekezetei, egyházközségi együtteseinek és püspökségei a Svéd Egyház bejegyzett szervezeti részegységei.

A bejegyzett felekezet neve

13§ A bejegyzett felekezetek nevére vonatkozóan a cégtörvény (1974:156) 15 és 18-20 §§-ban foglaltak érvényesek.

Az első bekezdés a bejegyzett szervezeti részegységek nevére is érvényes.

A bejegyzett felekezet harmadik félhez való viszonya

14§ Egy bejegyzett felekezetnek harmadik fél iránti kötelezettségeiért a felekezet csakis vagyonával felel.

Egy bejegyzett felekezet szervezeti részegységeinek harmadik fél iránt vállalt kötelezettségeiért a felekezet szervezeti részegysége csakis vagyonával felel.

A bejegyzett felekezet díjaival kapcsolatos állami segítségadás

15§ A Svéd Egyháznak a hozzá tartozók díjainak kiszámításához, kivetéséhez, elszámolásához és befizetéséhez állami segítségre van joga.

Hasonló segítség más bejegyzett felekezeteknek is engedélyezhető. Az eljárásra vonatkozó előírásokat a bejegyzett felekezetek díjairól szóló törvény (1999:000) tartalmazza.

Fellebbezés

16§ A 7§ szerinti bejegyzés, illetve a 10§ szerinti kijegyeztetés ellen fellebbezni a közigazgatási bíróságnál lehet. Vonatkozik ez a 12§ első bekezdése szerint hozott végzésre.

A házbíróági fellebbezéshez vizsgálati engedély szükséges.

1. E törvény 2000. január 1-én lép életbe.

2. A törvénnyel megszűnik a vallásszabadság törvénye (1951:680)

KÖVETKEZTETÉSEK

Amint az eddig ismerttetett két alapvető dokumentumból kitűnik, egyházi közösségünk 2000. január 1-től új helyzetbe kerül, s hogy miként használjuk ki az akkor hatályba lépő törvények és rendelkezések adta keretet, az

többnyire már rajtunk múlik. Egyértelműnek látszik az, hogy egyházi közösségünk is kérni fogja bejegyeztetését, s mint bejegyzett felekezet, az összes többi egyházi közösségéhez hasonló, de önmagáról alkotott képének és

hagyományainak megfelelő jogiságot kap. A javasolt felekezeti törvény 2§-a pontosan meghatározza, hogy:

felekezeten olyan közösség értendő, mely a) *vallásos tevékenységet* folytat, beleértve b) az *istentisztelet tartását*. A 7-8 §§-ok szerint pedig bejegyzésre az a felekezet kerül, amelynek c) *megnevezése* tisztán megkülönbözteti tevékenységét másokétól, amelynek d) *alapszabálya van*, s ebben meg van határozva a felekezet e) *célja* és a felekezet ügyeiben való f) *döntéshozatal módja*, valamint azon g) *személyek* [nem név, hanem tisztség szerinti] *megnevezése*, akik a felekezet képviselőiére illetékesek.

Megfelelünk-e a követelményeknek?

a) Vallásos tevékenységet folytatunk-e? Igen.

b) Istentiszteleteket tartunk-e? Igen.

c) Megnevezésünk megkülönbözteti-e tevékenységünket másokétól? Bár a Svédországi Magyar Protestáns Gyülekezetek Közössége megnevezés eléggé pontos, mégsem mondható teljesnek, ugyanis szolgálatunk nem csak svédországi, hanem norvégiai, dániai, finnországi és észtországi magyarokat is érint. Megnevezésünk tehát további pontosításra vár. A mostani gyakorlatot folytatva tagjaink továbbra is megmaradnak református, evangélikus, unitárius vagy más protestáns egyházak hitvallásában, de gyülekezetként egy egységet képeznek, és közös lelkes szolgálatát veszik igénybe.

d) Van-e alapszabályunk? Igen.

e) Meghatározza-e alapszabályunk tevékenységünk célját? Igen.

f) Meghatározza-e alapszabályunk az ügyeinkben való döntéshozatal módját? Igen.

g) Megnevezi-e alapszabályunk azokat a személyeket (tisztvéseket), akik minket képviselnek? Igen.

Mindezek mellett az is nyilvánvaló, hogy az új helyzetben új alapszabályra lesz szükségünk, melynek kidolgozása ezutáni feladatunk lesz.

A lelkes esketési joga

A jogi viszony rendezéséről szóló fejezetben láttuk, hogy az esketési jogot, mint jelenleg is, a Háztestület (Kammarkollegiet) végzése alapján adják majd. Megjegyezzük, hogy nekünk jelenleg nincs szükségünk ilyen végzésre, ugyanis gyülekezeteink lelkesze a Svéd Egyház alkalmazásában lévén egyben teljes jogkörű állami alkalmazott is, tehát házasságkötési joga automatikusan megvan.

Állami segély

A jogi viszony rendezéséről szóló fejezet azt is megemlíti, hogy az állami segély elosztását a jövőben is a felekezeti segélyért felelős hivatal (SST) végzi. Ebből arra következtetünk, hogy az állami segély valamelyes rendszere továbbra is megmarad, de annak mértéke és feltétel-rendszere megváltozik. Erről hosszasan ír az ide vonatkozó tanulmány, melynek alapgondolata ez: állami segélyre azok a felekezetek számíthatnak, amelyeknek tevékenysége a társadalomra nézve hasznos. Azt, hogy mely felekezetek tevékenysége hasznos a társadalomra nézve, következésképpen hogy melyek számíthatnak állami segélyre - mint ma is, ugyanúgy a jövőben is - a kormány határozza meg.

Adóbehajtási segély

A Svéd Egyháznak ma, a hozzá tartozók díjainak kiszámításához, kivetéséhez, elszámolásához és befizetéséhez állami segítségre van joga. A javasolt felekezeti törvény 15§-a szerint hasonló segítség - a jövőben - más bejegyzett felekezeteknek is engedélyezhető. A bejegyzett felekezetek díjainak - állami segédlettel, tehát az adóhivatal útján történő - behajtásáról ugyancsak a kormány hoz végzést egy külön, új rendszabály szerint.

Egyháztagság

Végezetül, van még egy kérdés, amelyet mindenkinek saját magában kell tisztáznia. A javasolt felekezeti törvény 3§-a ugyanis kimondja: senkinek nem kötelező valamely felekezethez tartoznia. Pontosabban fogalmazva: az nem kötelező, hogy az illető egyháztag legyen, bármely felekezetről legyen is szó. Ebben a megállapításban semmi újdonság nincs, hiszen ez ma is így van, mégis meg kell jegyeznünk a következőket: Jelenleg a Svédországban működő egyházi közösségek közül csak a Svéd Egyház minősül jogilag egyháznak, s a többiek "eszményi egyesületként" (ideel förening), szervezetként, mozgalomként stb. vannak nyilvántartva. A jelenlegi helyzetben tehát ez megkülönböztetést jelent.

A 2000. január 1-től hatályba lépő új szabályozás továbbra is fenntart egy bizonyos különbségtételt, de jogilag egyenlő szintre emeli az összes Svédországban működő felekezetet. S hogy ezzel a joggal miként élnek az illető felekezetek, pontosabban azoknak tagjai, azt őrájuk bízza.

Az alábbi táblázat azt mutatja, hány alkalmazottra tarthatna igényt a Svédországi Magyar Protestáns Gyülekezetek Közössége, ha a Svéd Egyház normáit rá is alkalmaznák.

	A SVÉD EGYHÁZ- BAN	A MAGYAR PROTESTÁNS GYÜLEKEZETEK BEN		
Létszám	7 400 000	5 416		
Gyülekezetek száma	2 500	10		
ALKALMAZOTTAK		Arány szerint	Válós szükséglet	Jelenleg
Lelkes	3 300	2,5	3	1
Diakónus, öreggondozó	900	0,5	1	-
Gyűl. asszisztens/pedagógus	1 500	1		-
Egyházi zenész	2 000	1,5	1	-
Templomszolga	3 800	2,5		-
Takarító	800	0,5		-
Temetőgondozó	2 200	1,5		-
Közgazdász, jogász	675	0,5	2	-
Hivatalnok	1 000	1	1	-
Gyerme- és ifjúsági nevelő	1 200	1	2	-
Más alkalmazott	10 625	8		-
ÖSSZESEN	28 000	20,5	10	1

A Svéd Egyházhoz való tartozás eddigi indokai

A Svédországban élő bevándorlók közül igen sokan lettek a Svéd Egyház tagjai, talán éppen azért, mert egyáltalán "az egyházhoz" akartak tartozni, márpedig teljes értékű egyháznak itt a Svéd Egyház minősült. Az is nyilvánvaló, hogy sokan - svédekkel való házasságkötés révén - azt látták helyesnek, ha ők is, majd gyermekeik is a Svéd Egyház tagjai lesznek. Hasonló, egyéni indokoknak egész sorát ismerjük még, de úgy tartjuk, hogy ez részben mindenkinek a magánügye, ezért nem is foglalkozunk tovább e kérdéssel. Rávilágítunk viszont a Svéd Egyházhoz való tartozás eddigi más indokaira.

Anyakönyvezés

Hosszú időn keresztül az anyakönyvezés gyakorlata vezetett oda, hogy a bevándorlók "automatikusan" ennek az egyháznak lettek tagjai. (Néhány évvel ezelőttig mindenféle anyakönyvet az egyházi hivatalok tartottak és vezettek, tehát anyakönyveztetését mindenki a Svéd Egyház valamelyik lelkészi hivatalától kellett kérje. Függetlenül attól, hogy az anyakönyveket ma az Adóhivatal vezeti, az állampolgárok anyakönyvileg valamely svéd gyülekezet neve után megnevezett körzetbe jegyeztetnek be. Az, hogy valaki anyakönyvileg pl. Stockholm egyik, Vantör nevű egyházi körzetében van bejegyezve, még nem jelenti azt, hogy az illető a Vantör gyülekezet tagja is! Ha az illető a gyülekezet tagja kíván lenni, akkor azt kérvényeznie kell. Az egyházi személyzet tisztában van ezzel, de az állampolgárok közül sokan nem. Ez a fogalmi homály ma is fennáll, így magyar gyülekezeti tagjaink többsége sincs tisztában azzal, hogy tagja-e vagy sem a Svéd Egyháznak.

Temetkezés

További motivációt jelentett az is, hogy sokan úgy hitték: ha nem tagjai a Svéd Egyháznak, akkor elhalálozás esetén nem temetik majd el őket. A temetőkkel, azoknak fenntartásával, a temetkezési tevékenységgel, jogokkal stb. kapcsolatos kérdésekkel a kormánybizottság egy külön vaskos kötetben foglalkozott. Eszerint - mint most is, a jövőben is - minden Svédországban élő személynek - függetlenül attól, hogy tagja-e vagy sem a Svéd Egyháznak vagy más felekezetnek, vagy éppen egyházon kívüli - joga van a sírhelyhez, a temetkezési hivatal szolgáltatásaihoz, bizonyos ezzel kapcsolatos szociális segélyhez. Ezért minden Svédországban adózó személy egy temető-fenntartási és temetkezési adórészt fizet ma is, és fog fizetni a jövőben is. Ma ez az adórész a svéd egyházi adóba van beépítve (annak kb. 25%-a), a jövőben viszont teljesen külön kezelik.

Más kérdés viszont az, hogy a temetés egyházi szertartását mely felekezet papja végzi. Aki nem tagja a Svéd Egyháznak, annak temetését általában nem vállalja svéd pap svéd egyházi szertartás szerint, s azt sem szokták megengedni, hogy az elhunytat valamelyik svéd gyülekezeti templomban ravatalozzák fel. Hangsúlyozzuk viszont, hogy a temetői kápolnák és ravatalozók használata ma is, a jövőben is - egyháztagságtól függetlenül - mindenki számára engedélyezett. A temetés egyházi szertartását viszont általában az elhunyt felekezeti hovatartozása szerinti lelkész végzi: például egy szír ortodox hívőt a szír ortodox pap, egy metodista hívőt a

metodista pap, egy magyar katolikus hívőt a magyar katolikus pap, egy magyar protestáns hívőt a magyar protestáns pap temet el.

Mivel jár az, ha valaki kilép a Svéd Egyházból?

A kilépő taggal közölni szokták, hogy elveszíti a Svéd Egyház szertartása szerinti keresztelest, konfirmálást, esketést és temetést jogát. Továbbá elveszíti azt a jogát, hogy a svéd egyházi választásokon szavazzon, s hogy a Svéd Egyház valamelyik gyülekezeti tisztségére választható legyen. Közlik továbbá, hogy a kilépését követő évtől kezdve nem vonják le tőle kereseti adójával együtt az egyházi adót, de (2000. január 1-ig) továbbra is levonják azt az egyházi adórészt, amit a temetkezési tevékenységre fordítanak. Közlik, hogy a Svéd Egyház istentiszteleteit továbbra is szabadon látogathatja, s hogy magánbeszélgetés céljából továbbra is bármikor fordulhat a Svéd Egyház papjához.

Megjegyezzük: a fenti megállapítások bármely más svédországi vagy akár magyarországi egyházi közösségből kilépő tagra ugyanúgy érvényesek. Ha például Magyarországon valaki kilép a református egyházból, ezzel elveszíti a református egyház szertartása szerinti keresztelest, konfirmálást, esketést és temetést jogát, továbbá az egyházi választásokon nem szavazhat és egyházi tisztségre nem választható.

Keresztelest, konfirmáció, esketést, temetést

A Svédországi Magyar Protestáns Gyülekezetek Közössége jelenlegi alapszabályában nem rögzíti tételesen az egyháztagság elvesztésével járó következményeket, de más egyházak gyakorlatából kiindulva - legalábbis elvileg - hasonló álláspontra helyezkedik. Sajátságos helyzetünkben adódóan és abból kiindulva, hogy például a keresztség Isten kegyelmi eszköze, mindazokat megkereszteljük, akik (vagy akiknek szülei/keresztstestvérei) Istennek eme kegyelméről bizonyosságot tesznek. Hasonlóképpen a konfirmáció alkalmával is a konfirmálandó ajkáról bizonyoságtétel hangzik el, s konfirmálásának ez a bizonyoságtétel az alapja. A házasságkötés alkalmával Isten áldását kérjük a házasulandókra, s nem azt, hogy tegyenek fogadalmat valamely egyházhoz/felekezethez való tartozásukról. Elhunyt embertársaink hozzátartozóitól sem tagadjuk meg a végtisztességtetés eme utolsó alkalmát, csak azért, mert az elhunyt például nem volt tagja közösségünknek. Ellenben, minden felsorolt esetben természetesnek tartjuk, hogy az illető szolgálatot egyházi közösségünk szertartásrendje szerint, magyar nyelven végezzük, indokolt esetben pedig svéd nyelven elmondott ima is elhangzodjon.

A Svéd Egyházban minden előbb felsorolt szertartásnak megállapított díja van. Többnyire így van ez minden más egyházi közösségben is. Svédországi magyar gyülekezeteinkben ennek nincs kialakult gyakorlata, következőképpen nincsenek megszabott díjak sem. A jövőre nézve viszont - más egyházak gyakorlatát figyelembe véve - nekünk is meg kell állapítanunk azt, hogy például azoknak, akik nem tagjaink, végezzük-e, és milyen feltételekkel végezzük ezeket a szolgálatokat. Otthoni egyházainknál többnyire az volt a szokás, hogy a nem-egyháztagot érintő szolgálatot a lelkész nem tagadta meg, de a presbitérium határozata értelmében a kérelmező visszamenőleges egyházfenntartási díjat fizetett.

Tagság és tisztségviselés

Más egyházakhoz hasonlóan, magyar egyházi közösségünkben is ragaszkodunk ahhoz, hogy gyülekezeti választásokon csak a gyülekezeti tagok kapjanak szavazati jogot, s hogy egyházi tisztségre csak egyháztag legyen választható.

Tagság és egyházi adó

Sokszor leírtuk már, hogy - jelenleg - a Svédországi Magyar Protestáns Gyülekezetek Közösségében nincs kötelező egyházi adó, sem semmi más néven megnevezett tagsági díj. Önkéntes egyházfenntartási járulék, önkéntes adomány, önkéntes támogatás fizetésére viszont magunk is többször felszólítottuk híveinket. Tudatában voltunk és tudatában vagyunk ma is annak, hogy ez a gyakorlat bizonyos értelemben helytelen, hiszen bármiféle közösség élni akarását azáltal is kifejezi, hogy tud-e, de mindenekelőtt hajlandó-e a közösség javáért áldozatot hozni. A tagság vállalásával együtt az áldozathozatalt is vállaljuk. S hogy miért érvényesül nálunk mégis az előbb említett hátrányos gyakorlat? Először is: mi nem tettünk mást, minthogy átvettük és folytattuk a svédországi magyar egyházi közösség többévtizedes gyakorlatát. Másodszor: tudatában voltunk és vagyunk annak, hogy magyar híveink jó része tagja a Svéd Egyháznak, s az ott kötelező egyházi adót fizeti. Úgy értékeltük, hogy akkor, amikor a Svéd Egyház a magyar gyülekezetek szolgálatára alkalmaz és fizet egy lelkészt, nem saját erőforrásaiból és nem segítségként teszi, hanem a mi híveink által neki befizetett egyházi adó egy részét bocsátja - ily módon - gyülekezeteink szolgálatára.

Ha megszűnik a Svéd Egyház keretében eddig fenntartott magyar lelkészi állás

Attól kezdve, hogy a Svéd Egyház megszünteti a magyar lelkész alkalmazását, illetve fizetését, valójában a mi híveink által befizetett svéd egyházi adó összege a legkisebb mértékben sem térül vissza gyülekezeteink szolgálatára. Ez a helyzet két megfontolásra késztet:

Először is: felkérjük a Svéd Egyházhoz tartozó és oda adót fizető híveinket, hogy lépjenek ki a Svéd Egyházból, s azt az összeget, amit eddig tőlük - a jövedelmi adóval együtt- egyházi adóként levontak, ezentúl a magyar gyülekezetek központi számlájára fizessék be.

Ezzel párhuzamosan felkérjük azokat a híveinket is, akik nem voltak tagjai a Svéd Egyháznak - és így egyházi adót sem fizettek -, hogy a jövőben az évi jövedelmük alapján, egységesen megállapított arány szerint egyházunk központi számlájára járulékot fizessenek. Az egyháztagság így a befizetett járulék függvénye lesz, avagy fordítva: aki egyháztagságot vállal, egyúttal az egyház támogatását is vállalja járulék formájában

Mikor érvényes a kilépés?

Felhívjuk az érintettek figyelmét, hogy a Svéd Egyházból való kilépést írásban, két tanú által megerősítve kell kérni. Amennyiben ezt a kilépési nyilatkozatot az illető svéd gyülekezet folyó év november 1-e előtt megkapja és elfogadja, akkor a kilépő egyháztagtól a következő évben már nem vonnak le svéd egyházi adót. Erről az illetékes

egyházi hivatal igazolást ad ki. Amennyiben a kilépés folyó év november 1-e után történik, a kilépő egyháztagtól a következő év egészében még mindig levonják a svéd egyházi adót.

Önálló gazdálkodás

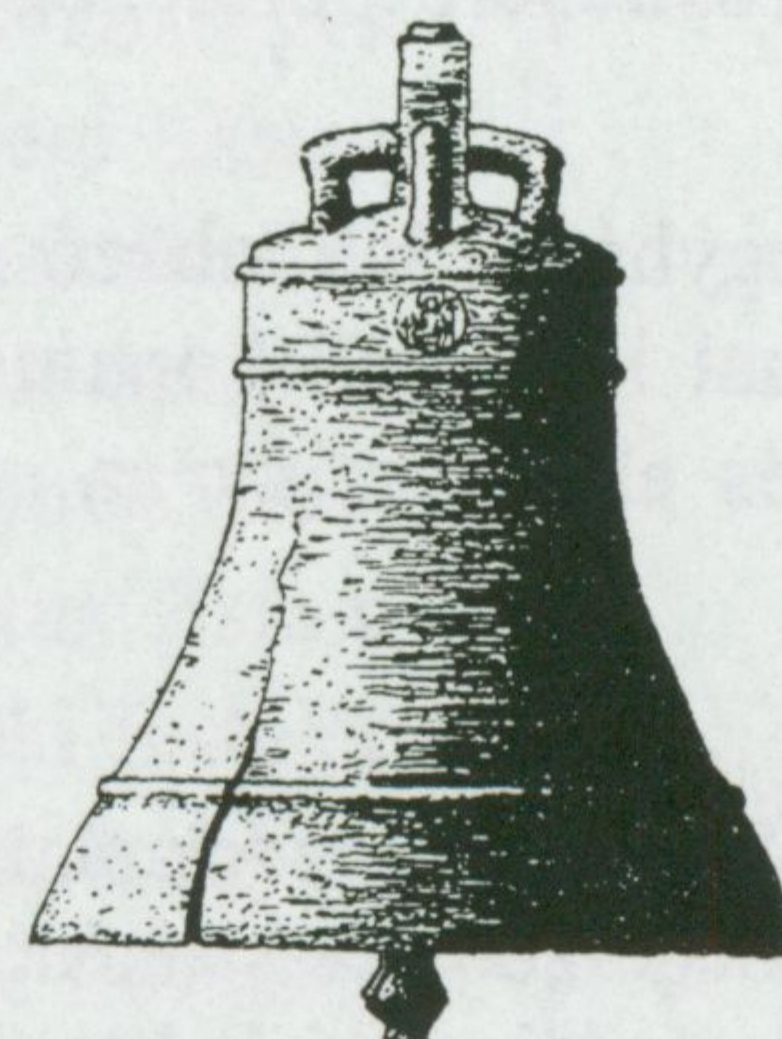
Egyházi közösségünk jövőképét annak függvényében tudjuk csak felvázolni, hogy a jövőben a tagok rendszeres egyházfenntartási járuléka milyen nagyságú anyagi alapot teremt. Az áldozatkészség mértéke egyben azt is jelzi majd, hogy mekkora igény mutatkozik a szolgálatra. Jövőbeli szolgálatunkat, az istentiszteletek gyakoriságát és helyét, a szolgálatot végzők számát, egyházi rendezvényeket, a gyülekezeti otthon fenntartását, gyermek- és ifjúsági munkánk mértékét és hatókörét, család- és beteglátogatást, keresztelest, konfirmálást, esketést, temetési szolgálatokat, kulturális tevékenységek és különböző magyar egyesületek támogatását, gyülekezeti lapunk kiadását, vendéglelkészek és teológusok meghívását, sokgyermekes családok megsegítését, egyáltalán egész tevékenységünket csak akkor tudjuk megtervezni, ha a fent említett feltételek teljesülésének mértékéről fogalmat tudunk alkotni.

Egyelőre

Egyelőre várakozási helyzetre kényszerít az a tény, hogy a Svéd Egyház legfelsőbb vezetősége részéről még nem hangzott el sem negatív, sem pozitív előjelű válasz. Amennyiben a legfelsőbb vezetés nem látja megoldhatónak kérésünket, s erre ez év szeptemberének végéig nem ad megfelelő választ, kénytelenek vagyunk híveinket a fentebb vázolt azonnali cselekvésre felszólítani, s azt időponthoz kötni: a kilépésnek október folyamán meg kell történnie.

Következő lapszámunk októberben jelenik meg. Hívó emberek lévén, reménységünk is van, hogy az adott helyzetben és pillanatban Isten megmutatja a számunkra legjobb kivezető utat. Reméljük azt is, hogy talán nem kell megkongatnunk a vészharangot. De egész északi magyar közösségünk iránti felelőtlenség volna, ha tétlenül néznénk, miként számolják fel egyetlen tollvonással közel félévszázados múltunkat, s miként teszik lehetetlenné jövőnket. Számunkra 2000. január 1.-e két évvel korábban, 1998. január 1.-ével kezdődik. Következő, októberi lapszámunk tehát mindenképpen a harangok hangját hozza majd. Adja Isten, hogy a harangok hangjai ne a vészt, hanem a hálaadást jelenthessék.

Molnár-Veress Pál

JAVASLAT-TERVEZET A MAGYAR DIASZPÓRA KERESZTYÉN LELKIGONDOZÁSÁNAK RENDEZÉSÉHEZ

1. A magyar diaszpóra keresztyén lelkigondozásának kérdése egyetemes magyar ügy. E kérdéskörbe egységesen beletartozik mind a teljes nyugati magyar emigráció, mind az utódállamok veszélyeztetett önazonosságú magyar néptöredéke is. Ezért sorskérdéseiket nem csupán külön-külön, hanem együtt és egységesen, átfogóan kell rendezni.

2. A magyar diaszpóra sorskérdéseinek lényege az, hogy saját országuk más anyanyelvű és szervezetszerű egyházai nem vállalják fel a magyar hívek egyházainak anyagi gondjait, és folyamatosan mondanak le támogatásaikról. Ebből eredően veszélyhelyzetbe került többek között a svédországi, a berni magyar protestáns misszió, de például teljességgel megoldatlan mind a kárpátukrajnai, mind pedig a romániai Kárpátokon kívüli területek magyarságának lelkigondozása is.

3. A Magyarország határain kívül élő magyarok mindenekelőtt annak az országnak teljes jogú állampolgárai, amelyben élnek. Ezért keresztyén lelkigondozásuk kérdése is elsősorban és mindenek előtt annak az országnak a kötelessége, amely otthonuk. Ezért minden eszközzel államközi, diplomáciai szintre is kellene terelni az egész magyar diaszpóra keresztyén missziójának ügyét. Egy magyar lobbyval kell próbálkozni azzal, hogy külügyi, államközi szinten is beszéljenek arról is, hogy ezt valamiképpen rendezni kell.

4. A magyar diaszpóra lelkigondozását másodsorban a mindenkori magyar államnak kötelessége teljes egészében felvállalni. A magyar diaszpóra nem alamizsnát kér, hanem elvárja sorsának rendezését. Ezért ezt a kérdést állampolitikai rangra és rendszeres állami költségvetésből történő juttatás szintjére kell emelni.

5. A teljes problémakörben a szervező és közvetítő szerepét a Magyarok Világszövetségének kell felvállalnia. Ez a kérdéskör megérdemli azt, hogy az MVSZ a magyar püspökségekkel, egyházi világszervezetekkel kialakítandó kapcsolataik ápolására és erősítésére önálló egyházi titkárságot hozzon létre.

6. Az érintett magyar egyházak különböző szintű egyetemes zsinatainak azonnal létre kell hozniuk egy tárcaközi munkacsoportot, és elkezdeniük az egyeztetéseket, tárgyalásokat.

7. Talán minden egyháznak létre kellene hoznia az úgynevezett nyugati vagy emigráns püspökségét, önálló nyugati magyar egyházát.

8. Egy "Magyar Egyház" bejegyzése konfesszionálisan és adminisztratív területen is - de magyar-magyar vonatkozásban is - sok várható gondot fog felvetni, előre be nem látható vitafelületet fog adni, az egyházak közötti kapcsolatban. A tervek kidolgozását nagyon sok menetű tárgyalás, egyeztetés, ötletcsiszolás kell kövesse.

9. Erőteljesen konfesszionális, de ökumenikus lelkiségből eredően talán Erdély lehetne ennek az egyházszervező megmozdulásnak gazdája, otthona.

10. A felekezeti viszony rendezésében nagyon sok gondra, konfliktusfelületre kell felkészülni. Külön gondot jelenthet a katolikus egyház centrális szervezetsége, a hitvallások együttélése, mely gondok nélkül történhet a természetes együttélésnél, de sok fejtörést okozhat egy valamilyen fajta szabályozásnál.

11. Mély meggyőződésem, hogy a nyugati magyarság sorskérdései el kell indítsák az egyetemes magyar diaszpóra lelkigondozásának, egyházi-hitvallási hovatartozásának, anyagi és általános kérdéseinek egységes - egyrészt egyházi, másrészt kormányzati szintű - egyetemes rendezési folyamatát is. A fentebb említett fórumokon kívül az összes nyugati magyar egyházi és civil szervezetnek ki kell vennie részét a tervezet kidolgozásában, elsősorban a magyar püspökségeknek, és a Protestáns Lelkigondozói Szolgálatnak.

12. Az első menetes átbeszélgetések után ki kell dolgozni egy részletes ötlettervet, szabályzatot, konfesszionális védelmi tervet is - vagyis azt, hogy hogyan lehet a konfesszionális sajátosságokat megőrizni együtt éltetni az egységben. Ebben, és még sok más egyébben mindenképpen a kérdésekben érintettek véleménye és tapasztalata a döntő.

13. A magyar diaszpóra kérdésében nemcsak a mostan felvetődő kérdésekre kell gondolni, hanem, ennek kapcsán fel kell térképezni a nagy magyar fehér foltokat, el kell készíteni az egyetemes magyar keresztyén misszió munkatervét is.

VETÉSI LÁSZLÓ református lelkész,
az Egyetemes Magyar Református Zsinat
szórványbizottságának titkára

A fenti tervezet Molnár-Veress Pál svédországi lelkésznek a külhoni magyar egyházi közösségek lelkigondozására tett indítványát előterjesztő és azt kiegészítő javaslatként, a Magyarok Világszövetsége Erdélyi Társasága 1997. május 10-én, Hargitafürdőn tartott kibővített elnökségi gyűlésén hangzott el.

Egyetemes magyar feladattá vált

A történelem különböző szököárjai folytán külföldre távozott vagy távozni kényszerült magyarok egyházi szervezetei az ezredforduló táján egyre válságosabb helyzetbe kerülnek, s ennek oka nem csupán a természetes előregedés, a feltartóztathatatlan beolvadás, hanem a rendezetlen egyházjogi állapot is. Közismert tény, hogy a mögöttünk levő évtizedekben állami ellenőrzés alatt állt egyházak nem figyelhettek kellő mértékben külföldre került hittestvéreik sorsára, s fordítva: a külföldi egyházi közösségek nem ápolhattak óhajuk szerinti kapcsolatokat szülőföldjeik egyházaival. Közismert az is, hogy a külföldre került magyarok csak kevés helyen tudtak felekezeti önálló közösséget létrehozni, s a legtöbb helyen felekezeti vegyes, gyakorlatilag ökumenikus közösséget alkotnak. Épp ennek tudható be, hogy – kevés kivételtől eltekintve – a külföldi magyar egyházi közösségek a befogadó állam többségi egyházaiba nem tudtak vagy nem is kívántak besorolódni, következésképpen szervezeti sehova sem tartoznak. Lelkészeik szerencsés esetben a helyi többségi egyházak keretében nyertek alkalmazást, s engedélyt arra, hogy egész, fél vagy negyed munkaidőben magyar szolgálatot végezzenek. Így van ez Északon is, ahol a magyar protestáns gyülekezetek lelkésze eddig a Svéd Egyház alkalmazásában lehetett, de az evangélikus hívőkön kívül a gyülekezet többségét alkotó reformátusok ugyanúgy, mint a kislétszámú unitáriusok nem tagjai a Svéd Egyháznak, – a Magyar Protestáns Gyülekezetek Közössége pedig szervezeti sehova sem tartozik.

Északi egyházi közösségünk gyökeresen új helyzetbe kerül az állam és egyház közötti viszony 2000. január elsején bekövetkező változásai nyomán. A helyzet ismeretében sajátos gondjaink lehetséges megoldására közösségünk lelkésze ez év februárjában egy tanulmányt készített, melyben még annak az elképzelésének adott hangot, hogy a külhoni magyar egyházi közösségek helyzetének rendezésére az MVSZ keretében kéne létrehozni egy, a magyar történelmi egyházak közméltóságából álló testületet. Az MVSZ keretében egyelőre nem működik ilyen testület, de létezik és működik a Világszövetség Erdélyi Társasága (VET) Védnöki Testülete, mely jelenleg az egyedüli olyan fórum, amely érdemben véleményt nyilváníthatna e kérdésben. A tanulmány - rövidített formában, és a több alternatíva közül csupán az egyiknek részletesebb ismertetésével - eljutott a VET Védnöki Testületéhez.

A Világszövetség Erdélyi Társasága ez év május 10-én, Hargitafürdőn tartott kibővített elnökségi ülése két kiemelt napirendi pontot tárgyal: a VET Nagycsaládos Programját, illetve a nyugati magyar egyházi közösségek lelkigondozására tett, Svédországból jött indítványt. Az elnökségi ülésen résztvevő számos külföldi, közöttük sok nyugati meghívott tapasztalata és elmondása szerint a felvetett kérdés az egész nyugati diaszpórát érinti, s megoldása egyetemes magyar feladattá vált. A svédországi indítványhoz Vetési László református lelkész, az Egyetemes Magyar Református Zsinat szórványbizottságának titkára fűzött írásos előterjesztést. A Védnöki Testület tagjainak véleményével egybehangzóan az elnökség úgy döntött, hogy az indítvány tárgyában a Romániai Magyar Történelmi Egyházak Elöljárói Állandó Értekezletéhez fordul. []

új
Kéve

ISSN 1400-8998

A Svédországi Magyar Protestáns Gyülekezetek lapja – Az Északon élő magyarok ökumenikus fóruma
(Ungerska Protestantiska Samfundets tidning – Ungrarnas ekumeniska forum i Norden)

Megjelenik kéthavonta – évi 6 szám
(Utkommer varannan månad – 6 nr per år)

Årgång V. évfolyam
Nummer 4. szám
Augusztus 1997 augusztus

Felelős kiadó (Ansvarig utgivare)

Veress Zoltán

Szerkesztők (Redaktörer)

Molnár-Veress Pál
Szentkirályi Csaga, Sántha Ferenc,
Layout:
Molnár-Veress Mária Magdaléna

Szerkesztőség (Redaktion)
Vintrosagatan 17/1,
S-124 73 Bandhagen (Stockholm)
Telefon/Fax: +46 – (0)8 - 86 36 39

Nyomda (Tryckeri)
Ekonomi-Print AB
113 23 Stockholm – Dalagatan 31
Telefon/Fax: +46-(0)8-33 29 90 /33 47 62

Felelős vezető (Chef)
Alexander Jenssen

Példányszám (Upplaga)
2000

Gyülekezeti tagjaink a lapot térítésmentesen kapják. (Församlingsmedlemmar får tidningen gratis.)

Adományt a lapkiadás céljára köszönettel fogadunk az alábbi számlaszámra (Gåvor till utgivning emottages med tacksamhet på följande postgironummer)

Ungerska Protestantiska Samfundet
Postgiro 602047-3

Norvégiai terjesztőnk:
HORVÁTI GYÖRGY
N-1353 BAERUMS VERK
Nedre Toppenhaug 9
Tel +47-67 56 21 05

Finnországi terjesztőnk:
LUKÁCSFY KRISTÓF
FIN-00430 HELSINKI
Perhekunnantie 26 I 62
Tel +358-(0)9-53 73 14

Észtországi terjesztőnk:
TALUR KATALIN
EE-0035 TALLINN
Järveotsa tee 41-21
Tel +37-(0)2-659 03 32

A Kárpát-medence országaiiban terjesztőnk:
KÁSZONI K. JÓZSEF
H-1092 BUDAPEST
Högyes Endre utca 3, III. em. 4.
Tel +36-(06)1-217 61 71

Ady Endre

A KALOTA PARTJÁN

Pompás magyarok, templomból jövet
Mentek át a Kalota folyón
S a hidat fényben majdnem fölemelte
Az ölelő júniusi nap.

Mennyi szín, mennyi szín, mennyi kedves
És tarkaságban annyi nyugalom
És fehér és piros és viritó-sárga
Izgató kék és harcos barna szín
S micsoda nyugodt, nagyságos arcok,
Ékes párták, leesni áhitók.
Papi-beszéd kemény fejükből csöndben
Száll el s nyári illattal vegyül.
Mily pompás vonulások a dombon.
Óh, tempós vonulás, állandóság,
Biztosság, nyár, szépség és nyugalom.

S reám nyilaz a nyugtalanság:
Leány-szemek, Sorsom szemei,
Szemek, melyekben rózsás, húsz éves,
Vidám kamasznak látom magam,
Szebb szemek minden volt szemeknél
S bennük végképp megpecsételtetett
Az én örök-bús ifjuságom:
Vonzódás, drága üzetés,
Csapongás a végső csapásig
S imádkozva nézni e nagy szemekben
Magamat és mint vagyok bennük.
Csönd, június van a szivemben,
Átalvonult templomi népség
Belémköltözött áhitata
S e percben Kalota partján
Biztosság, nyár, szépség és nyugalom.

*Kalotaszegi templomtorony
(Az Erdély magyar templomai c. könyvből.)*